

D o b r á c e s t a

DOBRÁ CESTA
S V A Z E K Č T V R T Ý

VÝBOR Z PŘEDNÁŠEK

VIII. PRÁZDNINOVÉHO
KURSU KATOLICKÉHO
UČITELSTVA ČESKOSLO-
VENSKÉHO V TRENČÍNĚ

V TRENČÍNĚ LÉTA PÁNĚ 1937

SÚDOBÁ KULTURA SLOVENSKA

Zastavím sa v prvom rade pri prameni našej kultúry, z ktorého musia piť všetci činitelia nášho duševného života, jestli chcú vytvoriť niečo charakteristicky svojského a ku ktorému musia sa vrátiť všetci tí poblúdili pútnici, ktorí na cudzom poli zpráchneli duševne, a chcú znovu nabráť národne oživujúcej miazgy do seba. Ten prameň našej kultúry to je náš prostý dedinský ľud. My, ktorí sa s akousi hrdosťou a povýšenosťou považujeme za inteligentov, často opovrhujeme prostým našim ľudom, neuvedomujúc si, že kultúra vychádza z ľudu, a my ten prameň len čistíme, prehĺbovať a regulovať môžeme a dať mu pevné hrádze; ale keby sme ho opustili, stratili by sme priam to, čo nám dáva národný a kultúrny charakter.

Pán Boh nikomu neostane dlžný. Keď väčšej čiastke slovenského národa dal za údel hornatú a skalnatú krajinu, ktorá mu rodí iba ten zemiak a ovos, čo mu ujal na bohatstve telesnom, to mu pridal na bohatstve duševnom. Náš národ nie je len trpným prijímačom kultúry, ale sám tvorí najväčšie kultúrne hodnoty. A čo my Slováci máme krásneho či na poli literárnom, či na poli umeleckom, to vyšlo, alebo malo svoj základ v duši nášho ľudu. Každý kraj má niečo zvláštneho, svojského. Pamätám sa, ako som načúval ako malý chlapec, keď sme chodili perie drápať po dedine, krásne a dnes by som povedal umelecky prednesené rozprávky nielen starých babičiek, ale i mužov. A títo ľudia tvorili a ešte aj tvoria. Oni vedia rozprávku skrátiť a keď je treba predĺžiť bez toho, že by stratila na svojom logickom postupe. V našej dedine žije roľnícka žena, ktorá na niekoľko metrovom kuse plátna nakreslí bez predlohy a voľnou rukou vzorky, za ktoré by sa nehanbil ani umelec. Dievčatá v zime zhotovujú z toho výšivky, ktoré zdobia salony veľkomestské. Nebudem sa rozširovať o našich krojoch. Sú nám

dobre známe a závidia nám ich cudzinci. Chcem vyzdvihnúť v nich len priam tú umeleckú stránku, v čom sa prejavuje vrodená inteligencia a akási zdedená kultúra nášho ľudu. Nepočul ničoho o harmonii bariev, a jednako ukladá ich jednu ku druhej tak, že umelcom to slúži za vzor. A čo povedať o našich národných piesňach? Slovák ospieval a ospevuje všetko. Od domáceho náradia, od syta brda, koryta až po Pána Boha a medzitým každý strom, rastlinu, zviera, čo Pán Boh stvoril, a čomu sa jeho umelecky založená duša tak úprimne vie tešiť. Máme na tisíce národných piesní a o našich pesničkách môžeme právom povedať, že s neba nám nespady, v háji nám nerastly, ale ich mládenci a dievčence našli. Kultúrny proces nášho pospolitého ľudu po tejto stránke ešte nezastal, ale tvorí nám nové a nové hodnoty.

Nebudem ďalej opisovať náš ľud, aby som nebol zdĺhavý, ani to nie je cieľom tejto prednášky. Dovoľm si ešte prejaviť len ten svoj skromný náhľad, alebo snáď prosbu, aby sme sa s úctou sklánili k nášmu pospolitému ľudu, k tomu prameňu živej vody svojskej národnej kultúry, ktorý nám zaistí život pre budúcnosť a ktorý ako nejaká zázračná voda skriesi nás, keby cudzie vlivy alebo vlastná ľahostajnosť bola v nás ubila to, čo nám zanechali naši dedovia. Sme tu učitelia a kňazi, ktorí s pospolitým ľudom máme najbližšie styky. Úctíme si ho a naučme ho tomu, aby úctil seba, svoje kroje, spevy, zvyky. Vieme, že ho neubránime pred novotami, ale čím dlhšie sa nám podarí zastaviť t. zv. modernizačný proces, tým viacej môžeme vydolovať z toho bohatstva národného, tým svojráznejšími budeme a tým bezpečnejšie môžeme hľadeť do budúcnosti vo veľkom a hroznom terajšom zápolení národov. Veľmi je nám teraz potrebné, aby sme mali dobrú armádu a moderné zbrane. Ale armáda bez zázemia a bez zálohy nás nezachráni. Čo chránilo Čechov v dobe poroby, čo zachovalo nás Slovákov? Svojráz nášho ľudu, naša vlastná kultúra. Naše kro-

je, pesničky, zvyky, do ktorých sa zapojily, a na ktorých stavily moderné kultúrne snahy. Slovensko po tejto stránke je pre našu Republiku ešte vždy bohatým ložiskom. My učitelia a kňazi sme opatrovatel'mi večného ohňa našej národnej kultúry. Chráňme tento oheň pred vyhasnutím a znesvätením.

Keď mám podať aspoň približný obraz o našom kultúrnom živote, nemôžem obísť bez povšimnutia veľkolepé moderné chrámy našej vzdelanosti, naše dielne ľudskosti, školy. Nebudem uvádzať podrobné štatistiky. Unavujú a ťažko sa pamätajú. — S radostnou hrdosťou konštatujeme, že naše školstvo stojí na vysokej úrovni, a keď si aj nenamýšľame, že máme už v Europe vedúce miesto, sme si jednako vedomí toho, že sme na najlepšej ceste, aby sme si to prvenstvo vydobyli. Keď my štyricátnici a pädesiatnici, ktorí sme boli v mladosti chovaní na cudzom mlieku nesvojskej kultúry, porovnáme prepvratové školy tak po stránke pedagogickej, ako aj po stránke čisto technického vystrojenia s našimi terajšími školami, musíme s úctou skloniť svoje hlavy pred všetkými, ktorí sa zaslúžili o rozšírenie a zdokonalenie nášho školstva. Vlastná matka-Republika stará sa pečlivo o to, aby nahradila, čoho sa nám nedostalo od macochy. Odhliadnúc od nevšedného faktu, že naše školy za krátky čas sa niekoľkonásobnily, že majú krásne budovy a až na malé výminky prestaly byť popeluškami v porovnaní s dedinskými krčmami, po stránke pedagogickej bežíme mil'ovými krokmi napred a vďaka vedomcom a nášmu nadšenému a obetavému učiteľ'stvu pomaly aj naše dedinské školy budú závodit' s obdivovanými školami americkými. My sme prístupný pre zdravé moderné prúdy. A 58 procentov všetkých národných škôl na Slovensku udržiava cirkev katolícka. Vybudovala ich ešte viacej, lebo prevrat našiel ich 70 procentov katolíckych. 17 procentov svojho katolíckeho školstva sme stratili nie svojou vinou. Cirkev, jej veriaci a naše rehole celé svoje

úsilie, všetky svoje hmotné prostriedky venovali, aby katolícke školstvo v každom ohľade vybudovaly dl'a najmodernejších smerníc a požiadavkov. A vtedy keď pre finančnú krízu nastala u štátu stagnácia v budovaní školstva, cirkev pracovala s nadľudskou námahou. Dostal som pre katolícky týždeník „Svornosť“, vychádzajúci v Nitre, zaujímavú zprávu, ktorá posvieti na našu borbu za udržanie katol. škôl a zachovanie kresťanského rázu súdobej a budúcej našej kultúry.

V obci Dolná Streda pri mestečku Sered stalo sa to v nedávnej minulosti a dokončila sa vec pri tohoročnom školskom zápise. Rozpoviem to doslovne, ako mi to napísal tamojší školský dekan. „Katolícka škola nemohla pojať všetky školopovinné deti, mala sa rozšíriť, lenže obecné zastupiteľstvo podľahlo pánom, ktorí si chceli získať zásluhy pred svojimi mocipánmi a odhlasovalo obecnú školu. Tá sa aj utvorila. Nepostavili školskú budovu, lebo obec prostriedkov k tomu nemala, ale v tej istej nudzovej budove, kde bola predtým čiastka katolíckej školy, umiestili novú obecnú školu. Pre obecnú školu táto budova už zodpovedala. Prešlo niekoľko rokov, ale obec nestavala. Katolíci sa zbadali a dali sa do roboty. Pod vedením svojho horlivého duchovného nasbierali potrebný kapitál a dali sa do stavby novej katolíckej školy. Stavba je už aj dokončená. Prišiel čas zápisu do školy. Miestny duchovný schválne neagitoval, aby rodičia dali zapísať deti do katol. školy. Poznal svojich veriacich. Vyhlásil len ako obvykle, kedy bude čas zápisu. A prišli všetci rodičia do katolíckej školy. Len päť detí dali zapísať do obecnej dvojtriedky. Pred dvadástimi rokmi odišiel som s kaplánskeho miesta, kde vo filiálke bolo treba stavať katol. školu. Veriaci složili 70.000 Kč na novú školu. Ale im začali sľubovať hory doly, keď vystavia štátnu školu. Odhlasovali ju pod morálnym nátlakom. A budova, ktorá nevyhovovala pre školu cirkevnú, hoci bola majetkom cirkvi (kúpil ju biskup Bende), mnohé roky

bola používaná pre školu štátnu, neskôr pre dvojtriedku.

Chcel som len na to poukázať, že u nás je boj o školu a tým aj boj o to, či naša kultúra ostane kresťanskou — katolíckou. A toto sa netají ani vo verejnosti. Univ. docent známy pedagogický pracovník dr. Václav Příhoda v poslednej výročnej zpráve pedagogickej akademie v Prahe otvorene povedal, že snahou štátu je unifikovať školstvo v tom smysle, aby zmizely školy cirkevné. A chl'ubi sa peknými výsledkami. Nás to však nemýli. Netratíme vôľu. Vezmú nám školu, staviame novú. A keď aj nemôžeme nahradiť všetky straty, nemusíme sa báť ani božieho súdu ani súdu národa. Len ako príklad uvádzam, že v Nitre za tri roky investovala cirkev do školstva tri miliony korún, v Dvorníkoch pri Hlohovci v nevel'kej obci dokončuje sa katol. sedmitriedna škola nákladom 700.000 Kč.

Iste vám je známe, že po stránke pedagogickej a technického vystrojenia podliehajú naše školy dozoru štátu, ako školy štátne a obecné. Rozdiel je len ten, že keď štát nemá peňazí nestavia a nezariaďujú školy. A nás sa nepýtajú či máme peniaze alebo nie. Keď nestaviame alebo nezariaďujeme dl'a predpisov, natiahnu na nás paragraf a odnímu nám štátnu podporu. Preto aj katolícke školstvo pomerne je lepšie vybudované ako školstvo štátne. Naši učitelia podliehajú dozoru cirkevných a štátnych inšpektorov, a to ich núti k tomu, aby stáli na výške doby a svojho vznešeného povolania. Sme si vedomí toho, že udržovaním katol. škôl na veľké miliony odbremeňujeme financie štátu, neopomenúc poznamenať, že sme našej Republike vďační, že bárs len ako preddavok, jednako dopĺňa platy našich katol. kultúrnych borcov, našich učiteľ'ov. Lojálne a s vďakou kvitujeme, že veľká čiastka štátneho učiteľ'stva tiež bdie nad tým, aby náš národ a jeho kultúra zachovali si katolícky ráz. Lebo všetci, ktorí majú ruku na tepni národa, cítia, že bolo to kresťanstvo a špeciálne katolicizmus, ktorý nás v minu-

losti chránil od národnej smrti, a ktorý nás aj v budúcnosti zachráni od toho, aby sme sa neutopili v šíriacom sa mori národného indiferentizmu a internacionalizmu.

S radosťou a vďakou sledujeme úsilie štátnej správy vybudovať slovenské stredné školstvo čo najdokonalejšie a zhustiť jeho sieť. Máme nielen krásne budovy pre stredné školy, ale aj ich úroveň je pekná a vychovávajú nám inteligenciu, ktorá v živote pekne plní svoju úlohu. Odchovanci našich slovenských škôl majú už mená aj na poli literárnom. Jednako veľká rana nás katolíkov, ktorú sme utrpeli stratou 21 gymnázií po prevrate nemôže sa nijako zaceliť, zvlášť keď vidíme, že stredoškolská výchova dosť často odkláňa sa od smerníc našich apoštolov sv. Cyrila a Metoda. V poslednej dobe aj túto ranu snažíme sa zahojiť zriaďovaním nových katol. stredných škôl. Začali to PP. františkáni, keď založili v Malackách reálne gymnázium. Za nimi išla Nitra zriadením ženského učiteľského ústavu. Potom Bánovce zriadili mužský učiteľský ústav. V Bratislave SS. uršulinky dievčenské gymnázium, taktiež v Košiciach, kde aj SS. dominikánky zriadily dievčenské gymnázium. V Rožňave dominikáni otvorili gymnázium a teraz má sa začať prvá trieda dievčenského gymnázia v Trnave a učiteľský ústav v Košiciach. Mimo toho máme ešte učiteľský ústav slovenský v Trnave a Levoči a Spíšskej Kapitule a reálne gymnázium v Kláštore pod Znievom. Čo to stojí práce a obetí, ľahko si možno predstaviť. K objasneniu poznamenám, že u nás na Slovensku cirkevná vrchnosť alebo rehol'a 4. mesiacmi vopred oznámi ministerstvu, že otvára školu, a keď vyhovuje podmienkam, ministerstvo musí to vziať na vedomie a škola týmto nadobudla verejnoprávnosť.

Nemalý význam bude mať pre našu kultúru, hlavne pre zvýšenie vzdelanostnej úrovne u širších vrstiev ľudu, zákon o obvodových meštianských školách. Naš ľud ho prijal sympaticky. Naráža síce na finančné ťažkosti a sotva bude môcť byť prevedený

tak, ako sa to predstavovalo, ale je tu, a postupne sa prevádza. Nám katolíkom môže však zapríčiniť novú veľkú ranu. lebo katolíckym školám nepriзнаva právo zriaďovať obvody. Siahla takto na život vyššieho stupňa našich ľudových škôl a naraz sa môžeme octnúť na tom, že nemáme 6., 7. a 8. postupného ročníka. Naučíme deti čítať a písať a keď sme sa s nimi dostali cez najväčšie ťažkosti, iní budú ich vychovávať po stránke svetového náhľadu. Bolo by treba novelizovať zákon a priznať právo aj nám katolíkom zriaďovať obvodné meštianske školy, aspoň tam, kde si to občania žiadajú.

Aby bol po tejto stránke náš obraz úplný, musím sa zmieniť aj o našej akademicky vzdelanej mládeži. Počet našich akademicky vzdelaných inteligentov sa stále vzráha. Je to jednak preto, že u nás je akási chuť do štúdia, ale aj preto, že sa študentom dávajú štipendia z verejných prostriedkov a umožňuje sa im pobyt v univerzitných mestách. Naši akademici sú nacionálne založení a zdá sa, že nie je opodstatnená výtku, ako by značná časť akademikov bola po tejto stránke indiferentná. Veľkú prácu konajú po stránke národnej a kultúrnej naše semináre a bohoslovecké učilištia. U katolíckych vysokoškolákov zvlášť v poslednej dobe badať dosť čulý náboženský život, hoci v stredných školách boli krmení často zhubnými pokrokovými heslami. Popri výchove rodičovskej a základoch získaných v katol. ľudových školách zaiste najväčšiu zásluhu má na tom katolícky vysokoškolský internát v Bratislave „Svoradov“, ktorý, založený a vedený praktickým a prezieravým prelátom dr. Filkornom, koná Republike, národu a cirkvi neoceniteľné služby. Vychováva 300 katolíckych akademikov, poskytuje im veľké hmotné výhody, vydáva pre svojich členov, priaznivcov a absolventov hodnotný vedecký časopis. Inak študentstvo je roztrieštené v niekoľkých spolkoch politických a nepolitických, ktoré však okrem nejakých tých demonštrácií nehrajú žiadnu významnejšiu rolu v našom kultúrnom ži-

vote. Samovzdelávajúci krúžky v seminároch kňazských konajú peknú prácu.

Mal by som sa zmieniť o plodoch nášho kultúrneho života o spisovateľstve a našich nových vydaniach vedeckých a literárnych. Ale musel by som byť obšírny a odbočil by som od vytýčeného cieľa. O poezii slovenskej odznej tu prednáška z úst povolaných, z čoho si utvoríte obraz o našom písomníctve vôbec. Ja len tak letmo by som chcel pripomenúť, že sa u nás tvorí mnoho a v tom aj dosť hodnotného. Veď náš Frater Johannes od Braneckého, Živý bič od Mila Urbana a mnohé iné poprevratové diela sú preložené aj do viacerých cudzích jazykov. Nižňanského Čachticku paniu chcú spracovať pre film. Jednako musíme so žiaľom konštatovať, že našu čistú — skoro by som povedal po stránke národnej ako aj nábožensko-mravnej — posvätnú literatúru zasiahol tiež ničivý mrz materialisticko-realistickej vlny moderného spisovníctva a bohužiaľ z našich kníh, ktoré naši otcovia brali do rúk s takou pietou ako modlitebné knihy, dve novšie diela, a to Vámošové Atomy Boha a Hrušovského Dolorosa, sú cirkevne zakázané pre svoj mravne nákazlivý obsah. Veríme, že mladšia literárna generácia, ktorá sľubne hlási sa k slovu a k práci a z ktorej prevažná čiastka je povedome katolícka, zachráni nám našu literatúru od zpohanštenia.

Keď mám podať aký taký obraz o našej kultúre, nemôžem obísť bez povšimnutia mincovne našej kultúry, kde dostáva úradnú formu náš duševný kapitál v podobe tlačeného slova. Pred prevratom na jednej ruke boli by sa spočítaly všetky tie tlačiarne, z ktorých vychádzaly slovenské spisy, či už knižne alebo v novinách. Prevrat nás našiel v tomto ohľade ozaj v úbohom stave. Od toho bolo už len naše školstvo biednejšie, lebo toho sme vôbec nemali. Na vydávanie a tlačenie slovenských kníh dali sa len taký zriedkaví jedinci, ktorí v tom nehládali ani zisk, ani snáď živobytie, ale hrdinskú obeť na oltár národnej kultúry. Najväčšiu prácu v tomto o-

hl'ade konal Spolok sv. Vojtecha, ktorý už pred prevratom sdružoval 15.000 členov a dával im každoročne popri kalendári aj jednu dve hodnotné slovenské poučné a zábavné knihy, ktoré baz honoráru, z lásky k svojej materčine a k svojmu ľudu písali nadšení kňazi a laici ako Radlinský, Osvald, Hlinka, Buday, Urbánek a iní. Matica Slovenská vydávala Slovenské pohľade a slovenské knihy, ale nebola tak známa a rozšírená ako Spolok Sv. Vojtecha. Po prevrate pocítili sme nesmierny hlad po tlačennom slove, ako keď sa človek prebudí po dlhom spánku. Pamätám sa, ako dychtively som čítal po prevrate spisy Vajanského, Kukučina, Hviezdoslava a iných, ktoré pred námi úzkostlivo skrývala správa maďarských škôl, aby sme sa nedozvedeli, že aj Slováci majú svoje kultúrne plody. Prírodzene po prevrate rástli tlačiarne ako huby po dažďu, a dnes niet mestečka, kde by nebola aspoň jedna tlačiareň. V 24.000ej Nitre je ich päť, a všetky majú prácu. Nechcem ich vypočítavať všetky, nemalo by to smyslu. Ale jednako považujem za potrebné, poukázať na to, že my katolíci aj v tomto ohľade konáme svoju povinnosť. Okrem mnohých súkromných tlačiarni, ktoré majú naši veriaci, máme veľké tlačiarne spolkové. Na prvom mieste je Spolok Sv. Vojtecha, ktorý má najmodernejšiu tlačiareň, v ktorej len pre členov spolku každoročne tlačí sa asi pol miliona kníh. Mimo toho vydal tento spolok už dve serie dobrej knihy, každú seriu po desať sväzkoch, v posledných dvoch rokoch vydal sedem učebníc pre naše ľudové školy, ktoré sú teraz na Slovensku asi najlepšie. Vydal katechizmus a iné náboženské učebnice, ktorých počet už dávno presahoval milión. Vydáva odborný časopis pre kňazov, kazateľov, pre učiteľov, časopisy pre mládež, zvláštny pre svojich členov. Pre inteligentov vydáva časopis „Kultúra“, pre členov Literárno vedeckého odboru každoročne jednu knihu a najnovšie pripravuje vydávanie časopisu pre katechéty. Toho roku vydal epochálne dielo Jednotný cirkev-

ný spevník, v ktorom je posbieraných a umelecky sharmonizovaných 541 piesní. Vydáva modlitebné knihy, Písmo sv., v poslednej dobe vo vačkovom formáte. Mimo toho máme spolkovú tlačiareň Unia, z ktorej pre členky Katol. Jednoty žien vychádza mesačne 75.000 exemplárov obsažného časopisu mimo iných hodnotných kníh a časopisov.

Nakladateľské družstvo Lev tlačí niekoľko časopisov a knihy mravného a náboženského obsahu.

Tlačiareň Sv. Ondreja v Bratislave tlačí denne dvojo novín, niekoľko týždeníkov, vydáva knihy a tlačí viaceré katol. časopisy. — Okrem súkromných vydavateľov Matica Slovenská obohacuje náš knižný trh mnohými vedeckými a beletristickými dielami. Vydáva tiež viacej časopisov, ako „Slovensko“, „Slovenská reč“, „Pedagogický zborník“. V Matici Slovenskej pracujú tiež mnohí katolícki literáti a myslím, že nepreháňam, keď sa opovážim poznamenať, že získavajú tam prevahu.

Musím celkom pominúť naše umenie a uspokojiť sa poukázaním na výstavu slovenského umenia v Prahe a na knihu dr. Vladimíra Wagnera: Dejiny výtvarného umenia na Slovensku, ktoré vydal Spolok Sv. Vojtecha r. 1930. Tento odbor nášho kult. života je ešte z veľkej čiastky zakopaným talentom, ktorý odkryť a zhodnotiť sú povolaní naši mladí umelci, ktorý v každom obore hlásia sa živo k slovu.

Na konci nech mi je dovolené vzdať vrúcne vďaky dobrotivému Otcovi všetkých národov, že dnes mohli sme prehovoriť o najväčšom dare, ktoré Boh rozdáva, o svojskej slovenskej kultúre, že je a bude nám možné o tomto predmete slobodne rozprávať, krásne pole slovenského národného života obrábať a zveľabovať. Ďakujem Bohu, že dal nám matku-Republiku, ktorá krmí nás, svoje deti, pokrmom svojským, národným.

Maďari nás učili „Extra Hungariam non est vita, et si est vita, non est ita“ — „Mimo Hungarie niet života, a ak je život, nie je taký“. Nerozumeli sme

tomu, bola to pre nás len fráza. Dnes sa to nehlása, ale hovoria to hlasne a presvedčive naše srdcia, že „Extra Republicam nulla vita“. Mimo Republiky pre nás Slovákov niet žiadneho kultúrneho života. A keby nebol prišiel z riadenia božieho prevrat v plnosti času, ktožvie či dnes v 19. roku po hroznom vírení národov niekoľko desiatok Slovákov hlásilo by sa ešte otvorene o svoj podiel vlastného kultúrneho života. Proroci, ktorí udržiavali vieru v skriesenie národa, mnohí už odiešli, a ktorí ešte žijú, tých shrbila ťarcha života a my mladí sme boli vychovávaní pri cudzom stole, krmení cudzou kultúrou a vyučovaní pohrdať svojeťou, aby sme nerišli na chuť kultúry krvopotne nadobudnutej a mučeníckou hrdinskosťou chránenej našimi otcami.

My Slováci sme si vedomí toho, že ku spoločnému stolu kultúry a vzdelanosti, ktorý nám naša Republika v takej hojnosti prestiera, neprišli sme s prázdnyimi rukami, ale sme tam priniesli svoje veľké hodnoty. Áno priniesli sme tam hodnoty, ktoré by som prirovnal k veľkému a ešte nevybrúsenému diaman-tu. Keď sa pri tom brúsení zachová tá patina, ktorú na našu kultúru vtlačili stáročia a nadýchali naši otcovia, Republika dá svetú také kultúrne hodnoty, ktoré jej zaistia prvenstvo. Lebo Slovensko teraz prežíva svoj kultúrne mládenecký život. Potrebujeme pomoci, podpory, rady. A preto každý povedomý Slovák, ktorý miluje svojeť, s úprimnou láskou vinie sa k Republike československej, ktorá nám jedine môže dať a dáva duševný pokrm v čas príhodný.

Mocný Bože, ktorý si nás Slovákov vystrojil mnohými darmi, aby sme nimi obohacovali veľkú rodinu národov, ktorým bedlil nad nami a chránil nás 1000 rokov od národnej a kultúrnej smrti, ochraňuj a zachovaj nám našu Republiku, lebo len kým ona žije, žijeme my.

Msgr. Michal Bolečko, riaditeľ učit. úst., Nitra.

DUŠE V ČESKÉ TVORBĚ LITERÁRNÍ

„Prameny zapomenuté vykřikly z nitra skal“ — tento verš Otakara Březiny může být motem mé přednášky, je napojen vším tím liturgickým a denně zázračným, jež nám zjevuje tvůrčí Nejvyšší tajemství.

Nejsme jen v lidském řádu přirozeném, je nám přidáno ještě cosi úžasného, víc než andělského, co k nám sestupuje jako *svoboda*, naši krev plní čistým žářem jako jistota *lásky*, naši hlavu uklidňuje jako rozřešení všech svízelných otázek, aniž při tom pozbývá co na své *skrytosti*. Je to milost křesťanství, která obalila květem vše, čeho se dotkla, a především, po čem sestupovala. A do člověka sestupuje po stvolu duše.

V úpadkových dobách má se za to, že duše je jenom fundamentem morální konstanty v člověkově, že se na ní jako vruby na holi zařezávají lidské hříchy. A čím více hřích ztrácel hrůzu své prohnílé tváře, tím více duše stávala se neviditelnější. Doba lhostejnosti, jež se dívala na vše sklenýma očima, však přechází a prameny zapomenuté pod rukou Mojžíšovou zjevují svou životodárnou sílu. Zároveň ukazují svou potrojnost. Duše, toť vydechnutí Boží a má tedy všechno, což je vlastního tvůrce. Bůh je Pravda, Dobro a Krása. A duše také není roubována jen morálkou, nýbrž má svůj kořen a kmen pravdy, košatou korunou její není úzkost před hříchem, nýbrž dobro a síla vnitřní, ctnosti, a od paty až po vrcholek celá je krásná. Tak jako její bytí je skutečné, tak i její krása sama. „Confessio et pulchritudo in conspectu Ejus.“

Je podivuhodná krása jednoho člověka. Oč podivuhodnější je krása celého národa. Co je to barev, co je to tónů, jak úžasná škála mocí, růstu a zpěvu. Co je to hořkosti, pláče dušeného, pokladů utrpení a ran, co je tu tajemství jako pohádkové říše a voj-

ska v lůně hor, co je tu víry a práce, co je tu laskající dětské naděje, co je tu horoucích zřidel lásky. Co je tu denně opadlých myšlenek, denně pošlapaných stvolů, co je to průvodů smrti — a to vše splývá v jeden obrovský chvalozpěv. Je skrytá a přece tak nádherná paleta duše národa! A víme z ní jen to, co nám řekli básníci a těch je jen několik. I když se v nich projevuje dědictví celých rodů, přece větší část zůstává v hlubinách, které ještě nedozrály v slovo. A kolem každé osoby je oblast vlastního života, v němž to bzučí a kypí, kam se snáší věno na nové bohatství, kde sládne pastva ze společných luk. Každý má svou vlastní duševní oblast. Jako však se slévají záře hvězd, tak se prostupují oblasti duší, pronikají se a stupňují, svými příbuznými vlastnostmi se zesilují, bídou druhých trpí, ochabují, v potřebnosti přivolávají si pomoc i z ciziny. Sestupuje se tím ovšem do větších hlubin, na ta místa, kde Bůh položil základy bratrství mezi národy, sestupuje se ke kořenům umění katolického, *v němž jeden hluboký zrak potápí se do sta zraků a v dlouhém, rozkošném zajiskření opíjejí se všechny tušením jediné Všudy přítomnosti*, mluveného slovy Ot. Březiny. Není duchovní síla národa ustavičně stejná. Stoupá a klesá jako hladina řek, součet všech duší je každé chvíle jiný, a zjevuje se to až v generacích následujících. Počet umělců nám dnes dává naději, že marnotratné osvícenství se dostalo již za ona slova „vstanu, půjdu k Otci svému a řeknu . . .“ jsme v místě, kde *zavolané bytosti z dálky přišly* a začíná se pracovat vědomě na celé šíři, v obnovené plnosti života. Objevila se duše, která sice vždycky tu byla, o které však se úplně nevědělo, uslyšela se její tichá a sladká melodie. Heard melodies are sweet but thoes unheard are sweeter, therefore, ye soft pipes play on, not to the sensual ear but, more endeard pipe to the spirit ditties of no tone. (Keats.)

Objevila se duše a s ní všechna její práva, její povaha a její nebezpečí, poznali se její otrokáři. Nad všechno hotové, ustrnulé a oduševnělé postavil se

proud žhavé tvorby, práce a růst z chomáčů bolesti, ustavičné tryskání a příliv radosti, něha poznání, láska a život sám. Neboť život správně nařízený je láska. A láska nikdy nestojí, letí. Nikdy se nepřidává k věcem dovršeným, ona sama je ustavičným dovršováním díla, almužny, plození a vesmíru. A je též začátkem, maličkostmi, chvilkami a lidmi zdánlivě bezvýznamnými, kolem nichž přecházíme bez povšimnutí. Je jich však třeba, svět se bez nich neobejde. Měla-li se vystavět plnost Církve, bylo třeba i zbožného žebráčka z Assisi, dlouhých modliteb a zmořenosti sv. Ignáce z Loyoly, nenápadné a prostičké lásky Markety Alacoque, obětavého milosrdenství blahosl. Anežky. A naprosto stejně je tomu ve světě přirozeném, neboť obojí je jen dvojí tváří jedné a téže duše.

Objevila se duše, ale musí se zdůraznit její *skrytost*. Její závoj je tak hustý a tak podoben krajině, osobě nebo myšlence, že vám mizí s očí i když se podíváte v její místo letmo, i když se zadíváte na ni upřeně a dlouze. Je svou paní a nevydá svého tajemství do rukou nepravých. Jako oslice Balaamova vydává svědectví o andělu a mluví jen to, co neradi slyšíte, jako slova básníkova, která na lístku přilepí autor k ústům utrhačného obrazu, přece se stávají na konec modlitbou, tak i duše, ač chodí s těmi, kteří ji popírají, nebo s těmi, kteří o ní káží, je jim neznáma a oni nikdy před ní nejsou jisti, kdy se projeví ve své svobodě a ozáří člověka jako blesk. Zůstává skryta, neboť žijeme ve vyhnanství. *Zde není země pravdy, ta bloudí neznáma mezi lidmi*, praví Pascal. Když je možno rouhat se pravdám zcela jasným, oč spíše je možno přehlédnout kořeny všech pravd. Pravda duše je skryta a je to Boží moudrost, která to vše zařídila. Tak zvaní básníci leví, pokud jsou básníky, žijí jen z ní, z jejího života, neboť život nový zanítit může zas jen život. Omne vivum ex vivo, ale manifesty ji popírají. Oni ji *musejí* popírat, neboť je to z vyšší moudrosti. Pascal na to upozorňuje: „jest nemožno a Bůh to nedopustí, aby

někdo, skrýváje špatné učení a ukazuje toliko dobré a říkáje o sobě, že je ve shodě s Církví, činil zázraky a vnucoval tak nepozorovaně učení nepravé a lstivé, to není možno“. Dosaďme v této větě na místo věcí nadpřirozených přirozené umění (neboť jedno druhému je obrazem) a uvidíme, že právě manifesty ochrání nás před klamem. „I šli a přiznávali se, každý do města svého“, duch levých k Bablu, duše s pravým slovem k domovu, dětství, k návratu, k lásce, tradici, ať říkáte jak chcete, konec konců k Bohu.

Toužil jsem najít vyslovenou duši v díle Fr. Halase. Našel jsem však pocit rozpačitosti, hrůzu před bytím věčným, vůli zmaru. Cítil jsem z jeho nejdelšího čísla *Nikde* propast, do níž padá verš za veršem jako marná oběť a světlo slova tam zhasíná, nejsou živeno věčným olejem. Slova pozbývala vzájemného vztahu, nadmula se v rouhající se svéprávnost, ztratila radost. Je to tím pozoruhodnější, že tam, kde zpívá jako nevědomý básník, dospívá k veršům ryzího lyrického tvaru. Halas se rád nechává pokoušet marností, a to je báseň *Nikde*, proto také jinde se obdivuje na př. zcela bezvýznamnému verši F. X. Šaldy — a přece jeho nejvzácnější věci mají charakter naprosto jiný. Jeho lehký a křišťálový výraz je mi důkazem duše. Co je tedy duše a kde je?

Budiž především připomenuto dogma o stvoření. V I. knize Mojžíšově čteme: A Bůh viděl, že všechno, co stvořil, jest dobré. Na IV. lateránském koncilu bylo definováno: Bůh hned na počátku stvořil z ničeho dvojí stvoření, duchové a tělesné, andělské a pozemské, a pak lidské, které se skládá z duše a těla. Přijavše tuto nejzákladnější pravdu, zjednodušuje se nám otázka na několik nejdůležitějších vývodů, cítíme pod nohama bezpečnou půdu a v srdci žár radosti. Není již problémů a nedopověděných teorií Xenofanových, Heraklitových, Pythagorových, Empedoklových, Anaxagorových, propasti Platonovy. Je úkolem psychologie, aby

tuto pravdu i s důsledky vysvětlila. Nás zajímá jen to, že duše jest duchovní substance, ve svém bytí na těle nezávislá, ale která je podstatným principem, jenž utváří, oživuje tělo a s ním jedná. A stačí nám slovo sv. Augustina: *Modus, quo corporibus adhaerent spiritus comprehendere ab hominibus non potest, et hoc tamen homo est.* Je to tajemství a nám nikterak nepřekáží. Víme jen, že lidské já je ustavičně plodnou zemí našich činů a zkušeností, že je složeno z duše i těla, jde-li o kony smyslové, a že je to jen duše, jde-li o kony jen ryze duševní, víme, že duše stojí nad tělem, je na něm nezávislá, že je osobní, přímo Bohem stvořená, že na tuto podložku jsou roubovány dispoice těla, zvyky, věk, prostředí, víme, že fundament zůstává po celý lidský život týž, ale osvětlení a využití sil je jiné.

Nebylo by pošetilejší, než chtít dokazovat existenci duše, stejně jako chtít dokázat skutečnost života. Kořeny chtějí tmu, pravil Ot. Březina, a věru je to tma úrodná. Naprosto stačí zapamatovat si prohlášení koncilu viennského, že duše jest formou, tvarem těla (*anima forma corporis*). Avšak tato forma není něco hotového, co bylo přidáno k našemu tělu, nýbrž je to jakási forma proměnlivosti, nutnost růstu, touha po výšinách, závaznost úsilí a práce po dokonalosti, svatosti a kráse, závdavek lidské vznešenosti. Duše, toť sůl vnitřního napětí, poznání lidské důstojnosti, vysoké ponětí o sobě samém. A každý mimoděk se uchází o její přízeň. Tělo tím spíše, neboť jí nabývá krásy a má záruku vzkříšení. „Máme tak vznešenou představu o duši lidské, že nesnese, abychom jí byli opovrhováni a nebyli duší ctěni, a všechna blaženost lidská spočívá v této úctě.“ (Pascal.) Duše je křídlo našeho života. A je súčasť všude, i při maličkostech. A je také v naší tvorbě, je i v sochách, obrazech, verších. Tam je jata a tam jsou její oči nejupřímnější. Není v části, jest v celku, tak jako každým okamžikem žijeme život celý. Není ji možno zaregistrovat, neboť její tajemný hlas se objevuje *in sua operatione*. Máme

o ní hlubší ponětí, není jen motivem uměleckých děl, ale je samým jejích lůnem, dárkyní krásy. — A odkud to vše přijala? Od Boha. To je druhá nejzávažnější vědomost umělce. Zdá se, že by na tom nezáleželo, co si kdo bude myslit o tomto tajemném a dobrotivém hostu, ale ať na to odpoví Hello: „Vždy a všude ty nejsubtilnější principy metafysiky pořádají davy, jež nemají ani potuchy o metafysice, arcit' nikoliv přímo, ale nepřímou. Soukromý život lidí ve svých nejskrovnějších podrobnostech jest překladem přijaté metafysiky“ (Misky váhy). Faktura básní je překladem vyznávané metafysiky, jež je jako záhony: Buď se na nich květy poesie dobře daří nebo jen živoří, i když jsou semena sebeušlechtilější.

Mluví se i o duši krajiny, ale ta není v té a té hoře, v té skále, stromořadí, v plástvech polí a určitých drúzách stavení, nýbrž je všude, vznáší se ve vzduchu, stoupá z hlíny, je ve zvoničce, je v trnovité růži, je u opuštěné pastoušky, je v linii obzoru, je všude. Také duch shromáždění není z toho jediného slova, které si připravil a jemuž se naučil řečník o den dříve, avšak rostlo vše už se svítáním, s prvním vykročením z domu, s nadějí, kterou chováme po mnoho roků, a s cílem, který je už jako na dosah ruky, ba hlavně s tím vyhlížením vítězství, jež tak lehko opíjí náš rozum. Duše je v celku. Není možno lidské tělo rozdělit a měřit krásu hlavy a nohy zvlášť. Jedno bez druhého se neobejde, každé zvlášť nese v sobě padací můstky, napřahuje své tajemné prsty, duchovní houžve, jimiž bude všechno svázáno v nedílnou jednotu. A je v souvztažnosti k celému rodu, nevyrůstá z hrobů svých předků, nýbrž ze života. Dědictví mrtvých je dáno jejich prací, modlitbou, i hříchy. Až do naší duše proniká špice prastaré viny, která jako kamenité ostrohy mění směr potoků a řek. Pozadí našeho života je čern našeho pádu. A to, čím se obraz vrství výš a výš a strhuje nás, je stoupání v nekonečno, touha po nesmrtelnosti. Nic není v dynamičtějším sváru než ži-

vá duše křesťanova. Živá duše, vznešená Neznámá, důvěrně obcující s Krásou, Bolestí a Smrtí, ona pozvaná na tajemnou hostinu Vzkříšení, ona živící se věrou, nadějí a láskou, vládkyně nad zahradou Rozkoše, oděna Tichem, napojena Ohněm, propukajíc ve věčný Údiv.

Její vlastnosti jsou vznešené. U koho zarůstají lišejníkem její vrozené vlastnosti, sesýchá se i vznešenost. Především duše je *nesmrtelná*. A vše, co z ní vychází, na čem ona tvoří, má touhu stát se věčným. Jen skrze duši osvobozuje se člověk. V ní je dotum immortalitatis, možné jen v naprosté svobodě. Nejzákladnější hlas duše v umění je otázka věčna. Proto všichni básníci krouží na rozhraní světa a této propasti a vyletují na tolik, kolik v sobě mají hlubokého pohledu a síly. Abyssus abyssum invocat in voce cataractorum tuorum. V přirozenosti lidské je, že člověk chce být krásný věčně, že věří ve věčnost krásy i na zemi:

Zem poesie nikdy není prosta
a v zimní večer mráz kdy v samotě
rozhostil ticho, — z krbu pronikavě
zní cvrčka zpěv a na vřelosti vzrůstá
a zdá se komus v polodřímotě
být zpěvem koníka kdes v chlumů trávě.

Nosí touhu krásy ve svém srdci, chce tmu prorůst zpět, do dob blažených, hledá cestu k jasnosti a pravdě, a je blažen ten, kdo přijal na sebe pancíř nejtěžší formy lásku. Z lásky jak cvrček nad ohněm začne zpívat uprostřed bolestí, bouří a nejistot — a všichni, kdož slyší, vracejí se v tajemné léto svého štěstí.

Každý tvůrčí duch umělecký má v sobě i prvek ženský. A lůno tohoto žensství a mateřství je v duši. V skrytých místech je ticho, z ticha a mlčení rozvíjí se rozjímání, v rozjímání zaněcuje se touha po výšinách, zaslechne se výzva Boží: sursum corda. Kaž-

dá čistá a vznešená duše touží přiblížit se svému vzoru, své královně: *Panně Marii*. Nejryzejší náplní českých básníků je kult mariánský, Z důvěrné lásky k Panně zrodily se národní duchovní písně. Maria v nás žije, naplňuje nás jako bezpečnost domova. Milostné její obrazy najdete ve všech staveních, v každém kostele její oltář, u každé cesty její obrázek, v každém městě mariánský sloup. Maria je matka Slova a milosti: Mater Verbi et mater gratiae, mater plena sanctae laetitiae. Je základem naší poesie. Maria — královna proroků. Maria — královna básníků. Ona při zvěstování řekla, přiznala si tvůrčí slovo: *staniž se mi*. Vystoupilo to z hlubin její čisté, nejryzejší duše, bylo to *její* slovo, *její* čin, přiklonila se k vůli Boží, promluvila ono blahoslažené Ano, Budiž, a stala se branou nebeskou. Umění hledí otevřít bránu k blaženosti, spojuje se s Marií. Ona je naší tradicí. Kdo se chce vytrhnout z celistvosti tradice, zbavuje se i svého tvůrčího prostředí. Žádný program nenahradí pečlivou náruč blaživého mateřství.

V Jar. Erbenovi dozrály vůně českých pověstí. *Mateřídouško vlasti naší milé*... A v nejkrásnějších básních je Panna Maria. V Pokladu volá nešťastná žena Marii na pomoc, ve Svatebních košilích Maria zachraňuje dívku, v Zhořově loži přichází mládenec *kříž maje v ruce, za pasem růženec*. Jan Neruda miloval svou matičku, proto nebylo možno, aby v jeho verších se nezastkvělo jméno Matky Boží, matky bolestné.

Jedna bolest nad bolesti všechny,
jedna muka nade všechna muka —
pod křížem stůj matka, by syn viděl,
jak to její srdce hořem puká.

B. Němcová líčí život moudré babičky v takové souvislosti s Bohem a Marií, že nikdy se její kniha nedá vylepšit, aby sloužila uvolněnému pokroku. „Mimo tyto věci měla babička v přítruhlíčku dva

růžence dotýkané... V létě vstávala babička ve čtyři, v zimě v pět hodin. První její bylo se požehnat a políbit křížek, visící na klokočovém růženci, ježž ona vždycky při sobě nosila, v noci pak pod hlavou měla.“ I Vrchlický znal Baladu ke chvále Královny nebes ve slohu starodávném. J. Zeyer má celou Zahradu mariánskou. Jak. Demla mohu charakterisovat jako básníka mariánského vůbec. Nikdo nepsal o Marii vroucněji a se slzami v očích jako Deml. Durychova báseň Na Montserattě patří k jeho nejlepším veršům. Zahradníčkovy Hromnice a Ruce Mariiny jsou vydechnuty celým srdcem jako modlitba a láska. Nejméně mariánského motivu je, zdá se, u J. Čepa a Ot. Březiny. Čep má však přece svou krásnou Pout, ale u Březiny jest královna nadějí ve vzdálených mlhách, v těžkém symbolismu a jen v tajemných reminiscencích.

Křesťanská duše miluje spravedlnost a proto i její výtvořby budou zjevením spravedlnosti. Duše, toť Boží slovo v nás, Boží pravda, jež osvobozuje. Prvním jejím poznáním je odvislost od Stvořitele, úcta a klanění. *Žalm ke cti nejvyššího jména* mohl napsat jen Březina věřící, jenž ví, co je Corpus Christi mysticum: *Tvé jméno je probuzením všech hudeb, všech větrů, moří a tich, všech písní, hlasů a smíchů, umdlení, bouří a štkání...* Katolický básník nepovýší na nebesa sebe sama, jak to dělá nevěra. Říká-li Otče náš, jenž jsi na nebesích, chápe, že si nedovede nikdy nebe představit, že je to tajemství příliš nádherné, které by nás tu usmrtilo, kdybychom je poznali, že je to neuchopitelná svoboda vpravdě Boží, chápe, že v sobě máme jen náznaky nebes: čistotu, svatost, krásu a štěstí, vše, co se má rozzářit až v srdci Božím, že nosíme v sobě jen skvělé očekávání. Avšak mnohého to svedlo (ani Šalda tomu neušel), že tyto své náznaky vlastní vůlí zveličelé promítli na nebesa a uctívali ne Boha křesťanského, nýbrž boha svého, zalíbili si ve vlastním obraze. Křesťan je spravedlivý a pokorný a pro tu ctnost pozná, že *život je hodno žít, dignum et jus-*

tum, protože je krásný a věčný, jak praví J. Deml.

Básníková duše je přichystaný ráj. Množství neviditelné krásy a vůní, blaženosti a chvalozpěvů je v zeleni trávníků, ve vláze luk, v sloupořadí stromů, v sehnutých, osutých větvích, v plodech země, která se dává a nabízí. Přes toto své bohatství země je indiferentní, pokud cítí ještě horkost po ruce Boží. Ale není v tom ještě všechna její mohutnost. I postavil Bůh Adama do ráje a řekl mu: chtěj. Bylo třeba duši nadýchnout vůlí, jako se plachetnice napíná větrem, bylo jí třeba dát směr pro člověka jako slunce a vítr dávají směr a hlas korunám stromů. I dnes ještě má přichystaný ráj, ale v duši musí zaznít chtěj. Básník ho tuší, musí chtít její zpívat. K plnosti zvuku dobrého verše je zapotřebí vůle, té vůle, již přičítá Claudel Animovi. A jaký Animus může být? Vzdělanec, teoretik, literát, měšťák nebo to může být duch vážný, soustředěný, samotář, světec, dělník Boží. V případě Claudelově byla Anima prostačka vydírána, ale v druhém případě bude duše plna Ducha svatého. Může se mluvit buď o zasnubách s duchem světa nebo o zasnoubení s Duchem svatým. Toť rozdíl mezi uměním přirozeným a uměním křesťanským. Duše je přirozeně křesťanská, to znamená, že má v sobě možnost dorůst své plnosti, ale také dorůst nemusí. Duše přírodní pustne, neboť kořen její je nakažen hříchem. Taková je duše každá, kdežto jen některá je oroubována řádem milosti, aby se rozmohla v nový, zdravý, bohatý růst. Duše nikdy v člověku neustane, může však býti stísněna, pošlapána a znásilněna, život se může podobat suchoparu poušti nebo smetišti. Ale zas jen křesťan tomu dává pravé jméno. Vzpomeňme si na Durychovu povídku z Kouzelné lampy Smetiště. Kdo jiný by cítil zavržení víc než duše věřící? „Všechno je tu ztraceno. Kdyby vrah, chtěje skrýti uloupenou kořist, přišel do těchto míst, zahodil by ji, a kdyby viděl, že ho pronásledují, zde by ztratil chuť k útěku. Dívka, kterou by zde přepadli, ztratila by chuť k obraně, vše by jí bylo ná-

hle lhostejno: štěstí, neštěstí, život, smrt, bolest, rozkoš, naděje i zoufalství“... Na tak chmurné místo přicházejí všechny duše bloudící, přirozené, které nechtěly vůlí přijmout cestu Boží, nabízenou a teď ztrácejí smysl rozeznávací.

Krajina, neobdělávaná a neřízená rukou lidskou, divočí, nabývá výrazu silného, ale nebezpečného a uchvatitelského. Domácnost, v níž žijí děti v důvěrném styku se všemi věcmi, kterým se nezdá podlaha ušpiněná, okna zasleplá, police v nepořádku (jinak to ani nejde, při každé práci odletuje smetí, odpadají střepiny a struska, víří se prach), ale je jim nutně třeba nedělního úklidu, svátečního jasu, aby se jejich duše neudusily všedností a kalem. Je jim třeba zjevení krásy domova. A tu jsme na nejprvnějších stopách každého katol. básníka. Návrat k domovu, k tomu krásnému domovu, nalezení cesty pravé. Podvědomě vrací se do svého dětství každý básník jako k můstku, s něhož se má odrazit k letu do říše krásy. Fr. Halas uslyšel tento tajemný pokyn a psal čisté verše Doma a zvláště Podzim. Na kolik jeho vůle s tím souhlasí, nemohu se dohadovat, to ukáže teprve další jeho práce. „Když hlas duše dozní, rezonuje v nás ještě dlouho jeho kouzlo“, praví Ot. Březina. Snad tu není u Halase jen resonance kouzla, jako tomu je u Nezvalovy knihy *Praha s prsty deště*, rozryté a divoké jako záblesky v očích šílenců. Přerod naší literatury je dán z hloubky a zcela důsledně jeví se i v tématu a ten je cesta domů.

Duše kultivovaná zná mnoho cest a proto je jí těžko nalézt cestu pravou. Čeká na ni více dramat a snad i tragedie. Potomstvo zabírá do svých prací a do svých úkolů utrpení a cílů i práci tragickou svých předků. Musí teď zvládnout více světa, víc osudů, dokončuje gobelin úhrnného života, tkaný bolestmi. A poznává sladkost v tom, že se navrácí na tu tichou stezku mládí. Ale specificum své zkušenosti si zachovává. Není už prostá jako duše přirozená. Ztratila svou živelnou nespoutanost. Nese čerstvé jízvy, je to duše kající, opálená, sžehlá a

zplna vystavena naprosto svobodným paprskům milosti. Duch vane, kde chce, a duše ustavičně byla pronásledována vůdcem s nebe, na každý chybný její krok navazoval novou, dobrou možnost, všude stavěl mosty k Bohu, byla obklopena jeho prozřetelností — až neodolala božským nástrahám. Trčí ještě kolem ní zuby hříchu, ale jen Bůh může i z nich vyvodit prospěch. Česká poesie teď vědomě stojí na cestě návratu, na niž všechno spělo dřív mimovolně. Nejsilnější verše Dykovy jsou zaměřeny k zemi, ke své mělnické krajině, a J. Sládek píše, že jeho verše zřejmě „nejsou věci dělané, zazvučely mi v duši jako ohlas toho, co za dob dětství slýchal jsem zpívati v našem starém Berounsku“. Křesťanský duch se vrací tam, co mu bylo dáno, a je *domov* a *víra*, sám si je nenašel. Byly mu dány jako dvě křídla, na nichž se vznáší. Jedině ony mohou být měřítkem všech lidských skutků a nezklamou ho. Každý má svůj kraj, do něhož vešel zrozením a víra mu zjevuje jeho hlubiny. (Čepova Cesta na jitřní a Pout.) I vrah má svůj kraj, jenže jeho pohled neproniká, odrazil se a vrací se k němu chud a nepřátelsky. (Čep: Samomluva.) Běda, proti komu se postaví vlastní jeho síla. Ale odpuštěním všechno se oživuje a Máchův zločinec na poslední cestě slyší *drozdů slavný žalm*, vnímá *Z městečka zvonku hlas*, slyší, *jak množství se modlí zaň*, až došel na horu před bílé kaple stín — a tu nebe i světů všech pánovi svůj vzdal vděk:

A srdce každého zajímá vážný cit.
V soucitu s nešťastným v hlubokém smutku plál,
slzící lidu zrak obrácen v hory výš,
kde nyní zločinec, v přírody patře říš,
před Bohem pokořen v modlitbě tiché stál.

A usmířen vzkazuje pozdravovat zemi:

Kolébku mou i hrob můj, matku mou,
vlast jedinou i v dědictví mi danou...

Každá duše má svou zahrádku, své humno, svůj les, podle nich měří vše ostatní. A každý, kdo musil odejít do ciziny, to ví. Když odešel na své první místo, byv ustanoven tam a tam, cítil to nejsilněji. Jak asi viděl každý tu krajinu, jež měla na sobě masku cizince, jak čekal dny, až se mu zaplní kraj tvary a podobami, až se spojí, zformují podle jeho duše, až ji ovládne. Zvláště na podzim, když v polích je plno nebeského dění, když v korunách stromů pracuje neslyšně prázdno, když nad lesy vystupují podoby ticha, večera a planoucího obzoru. Po le jsou šedá a dým stříbrného měsíce ve vzduchu je tak lehoučký, že krok v trávě zdá se příliš zemitý a těžký. A člověk se už ani nediví, proč slovo v nás se zvedá jen tehdy, když se zvedají neviditelná křídla stromů tam těch doma, když se zvedá vlna na vodě a ňadro na těle — a proč je slovo nesrozumitelné jako vzdech, a proč v něm zbyla a ztuhla forma staženého hrdla a třesoucího se srdce.

Návrat k matce a k dědictví otců je nejjistější způsob sebezáchovy. Spíše se neukáže krása světa pod oblohou milosti, spíše „se duše nezjevuje, dokud člověk, nevrátiv se vážně zpáteční cestou na dno sebe sama, nenalézá tam se svými vášněmi vzpomínku na své určení“ (Hello). Být básníkem dokonalým bude se musit vykládat i tak, že je nutno být křesťanem dokonalým. V zemi katolické musejí stát i chrámy s oltáři a kolem nich se bude pořádat veškeren život i příroda. Řád bude první povinností umělce. Přirozenost člověková není zkřivena vnitřně, schopnosti tělesné zůstávají i po hříchu stejné, ale byla jen odloučena od svého nadpřirozeného životního cíle a proto, jakmile bude opraveno toto falešné nařízení, vrátí se vše v rajský stav. Básník bude prostěji než jindy vidět květy, oblaka, ptáky, ale nebude vše to zastřeno chmurou nepřátelství a sobeckého násilí, nýbrž bude se mu to přiznávat důvěrně a v naději. Člověk osvobodí i přírodu. Ale právě ona bude mu říkat víc: *v hrůze své nesmrtelnosti z mystických břehů svých zříme, jak dále se*

valí slávy tvé proud (O. Březina). Tam, kde bude spět k dokonalosti člověk, objeví se i Bůh a jeho sláva. *Accedet homo ad cor altum et exaltabitur Deus*. Nebude nic podivného, že i témata nové tvorby budou vědomě křesťanská. Řád a kázeň umělce bude přísnější, tedy i v díle ukáže se jeho ovoce. Nebude to na způsob X. Dvořáka, až se zjeví na př. básník eucharistický, neboť Dvořák měl jen vůli, ale budoucí básník musí mít v sobě nejdřív možnost a pak teprve vůli, ale potencialita básníková musí být přichystána dlouhým úsilím rodu a jeho modliteb, tak jako těsto na hostie je hněteno množstvím rukou, řadami dní, mnoha dlaněmi dešťů a větrů a slunce. Básník eucharistický je J. Deml, jenž dovedl napsat krásný *Sen o chlebě*. Celý národ bude takto chystat novou školu básníků, jako byla škola sv. Ambrože, sv. Řehoře Naz., sv. Augustina, sv. Tomáše A., sv. Jana z Kříže. Budou to vrcholy poesie, která teď už zabrala do hloubky a do šířky.

Co dělá poesii Máchovu, Erbenovu, Nerudovu, Němcové, Zeyerovu, Sládkovu, Hlaváčkovu, Březinovu, Demlovu, Durychovu, Čepovu, Zahradníčkovu, Kytlicové poesii katolickou? Každé umění, pokud je uměním, ryzím veršem, dobrým obrazem, čistým zvukem, je katolické, neboť jen Církev je jediný prazáklad dobra a ona má patronanci nad každým dobrým klíčkem, ale jaká je osnova díla oněch básníků? Najdete v nich především trojí vrstvení duší, v zavržení, v boji a v utrpení, ve vítězství. Vedle duší, jejichž projev je v práci, snaze, boji jsou duše, jež prostě *jsou* v rovnováze, melodii, jistotě; proti lyrice dramatické (Mácha) je lyrika pokojných (Zeyer). Nenajdete však u nich odlučování a strohé osamocení, jenž je výrazem protestu, nikde se neodlučuje víra, věda, ospravedlnění a svatost, náboženství a mravnost, krása a pravda, nýbrž vše spočívá v jednotě, na Bohu Otci, jenž poslal Boha Syna, na Bohu plodnosti a plnosti, na Slovu věčném. Ze všeho vyzařuje *Vykoupení*. Každý je zakořeněn duší v *Credu* a *Desateru*. Měřte je zása-

dami naší Víry a Tradice a uvidíte, že obstojí. Každý z nich jako by byl určen pro jeden článek samou prozřetelností. Podle doby je vyzdvižena ta neb ona zásada, stejně jako v Církvi se přeskupují síly a přesunuje se její životní učení podle náporu bludářů, jen aby se udržela potřebná rovnováha. Jak důkladně stojí nauka o tajemném pádu lidstva u O. Březiny, dogma vykoupení u Erbena, Březiny, Demla, tajemství vtělení a mateřství Panny Marie u Zeyera a Demla, článek o obcování svatých v díle J. Čepa a poslední články Creda, vrcholící v životě věčném, ve vítězství, v lyrice J. Zahradníčka. Všechno zjevování krásy každodenní je založeno na vyznání krásy nejprvnější. *Ve všech je narýsován tajemný kříž*: jedno břevno vede od života k smrti, druhé napříč od práce k radosti, bolest a vykoupení je ve znamení kříže. Každé slovo, jež odhaluje krásu života, volá i jeho protějšek, krásu smrti. U hrobu se cítí nejmocněji plnost života. Básník smrti Jan Čep je ještě víc básníkem života, neboť se naň dívá s míst, kde již smrt ztratila ničivou moc, svůj osten, stejně jako umění Demlovo je skvělý doklad tohoto paradoxu. „S jakou vyzývavostí či touhou hledá člověk smrti, a ustavičně potkává život. Ale jakmile se rozhorlí a hledá života, ustavičně potkává smrt! (Můj očištec.) Jeho slovo je proto tak silné, že proletělo okénkem smrti rychle jak vlaštovice. „Umění začíná se tam, kde přestala tvořiti smrt. Ale umění a Sen překračují hranice času tak jako člověk překračuje horské potůčky.“ Podobně jako život a smrt je také v rovnovážném stavu práce a radost. Práce, přijatý úděl, je i zkušením naší víry. Víra bez skutků je mrtva. Ustavičná práce je vnitřní potřebou duchů silných. „Mezi nimi šli stavitelé tvého chrámu. Ti jediní poznávali se znameními... *Vykoupením tajemné viny byla jim bolest a práce*. Ustavičný boj, úsilí, snaha po dokonalosti. Zvláště u Zahradníčka je cítit napětí duše. Nedokončenost naší podoby nutí ho vždy k odvážnějšímu záběru. Jeho sbírky se

vrství za sebou jako pohoří, jsou mezi nimi hluboká údolí, ale je to táž katolická země, vyšší, mocnější a velkolepější. Z úvalu smrti v Pokušení smrti dostává se už v Jeřábech k ryzímu:

potlačiv v sobě temné, malicherné,
hle, patřím zase mezi všechny věrné,
kdo chutnávají pravé zákony.

Jeho vnitřní úsilí dospělo tak daleko, že radost s bezpečím přijímá ho do své náruči, je si jist, že ze země vyvětrala všechna ošklivost:

má myšlenka a ptáci rájem jisti
obrazy výšek pijí z kalužin . . .

A toto důvěřivé spočinutí v rukou Božích je nejjistější zárukou, že všechno stvoření otevře básníku svou duši. Jako je kolem dorůstajícího dítěte opar, záře dospělosti, tak kolem katolického básníka je pocit bezpečné plnosti. Rozdíl je ten, když dítě umře, podivně se náhle zmenší, seschne se, je jak vosková loutka, kdežto po smrti básníkově nabývá jeho slovo onoho druhého ponoru, druhé zkušenosti a žije, neboť Bůh je s ním, je v něm.

Život je rozsáhlý — i umění je rozsáhlé, veliké, duše naše jsou jako zlatem vyšívané kasule, mají barvu doby, počasí, slunce, ohně, tmy, jsou svinuty jako praporce, dují ve větru jako korouhve, třpytí se v snubních prstenech, mají chuť křestní soli, blýskají černě jako kříž na rakvi, cítí sesterské blýsknutí hromu, hledají svůj obraz pod hladinou rybníka, pláčí s dětmi, radují se na křídlech čejky, mají podobu klikatých pěšinek, zrají jako pšenice, nalévají se jako hrozny, milují odpočinek v lukách s jetelíčkem, ale konečně milují také ústrky, pohrdání a smutek obrací jejich oči v naději k hluboko skloněnému Miserere a utišený radují se z hnízd na hřbitovních lipách. Věř *na této zemi*, trpí a touží *s jejího břehu* se odrazit — a pak se rády

vracejí zase *k této zemi*, zemi krásné, zemi milované.

Dílo duší není ještě ukončené. Úkol je ještě tak veliký, kolik let zbývá k Soudu a jak ryzí má být vše v království Božím. Duše, podobna cudné Zuzaně, může být vedena i k mučednictví. Ale Duch Boží je vždycky připraven. Čeká na vzývání. On — in labore requies, in aestu temperies, in fletu solatium. Básník katolický se modlí a především v jeho hlubinách ozve se hlas duše:

Emitte Spiritum tuum et creabuntur
et renovabis faciem terrae.

P. Jan Dokulil.

CÍRKEV JAKO MYSTICKÉ TĚLO KRISTOVO

Církev vyrostla z Krista a má shromažďovati věřící v Kristu, má jim rozdávat a zajišťovati Kristův život. Toto jest nejvyšší smysl poslání Církve a v tom je také její nejvyšší hrdost a krása, i naše, abychom cítili svou těsnou spojitost s Církví, své životní hluboké spojení s Kristem.

Řekli jsme naposled, že nemůžeme se spokojiti a smířiti s oním povrchním a nekřesťanským názorem, který by z Církve činil spolek, náboženskou společnost. Řekli jsme tedy, že Církev jest tajemné tělo Kristovo, že k němu patří všichni, kdož jakýmkoliv způsobem žijí z Krista, a že tito přivtělení ke Kristu mají býti ještě viditelným způsobem do tohoto tajemného těla přijati, protože se jedná o lidi viditelné.

Svatý Tomáš, když mluví o nás a o našem křesťanském životě a společenství a shromáždění věřících, mluví krásně o našem přivtělení, incorporatio, ke Kristu. Toto přivtělení jest tak intimní, tak těsné, že vlastně povstává nová mystická osobnost. Jako přirozené tělo, praví Tomáš III. q. 49 a. 1. — III. q. 14. a 4 De Ver. q. 27, a. 7 ad 11., pozůstává z mnohých údů, tak také celá Církev, která jest mystickým tělem Kristovým, jest jakoby jedna osoba se svou hlavou, jíž jest Kristus. Kristus a údy jeho jsou jedním mystickým tělem, praví na jiném místě. Kristova osoba nese v sobě Církev a Církev naplňuje Krista, jak praví svatý Pavel, který nazývá Církev pleroma Christi, a když učí, že naplňuje na sobě to, co chybí u utrpení Kristových, to jest Krista mystického.

Toto spojení jest pro Církev zdrojem ustavičné duchovní svěžesti. Tímto spojením může se Církev ustavičně omlazovati, stále čerpá ze svého Krista novou sílu, novou mízu duchovní, proto se stále obnovuje v onom, který jest život sám.

Mýlil se Luther a mýlili se ostatní náboženští reformátoři, kteří se dívali příliš pesimisticky na člověka a považovali jej za dokonale zkaženého, jehož ani Kristus vlastně nepozvedl a neočistil. Domnívali se, že Kristus jenom přehodil přes nás plášť svých zásluh, že jakousi dobrotivou fikcí vidí v nás nebeský Otec ne naše viny a nás hříšníky, nýbrž zásluhy Kristovy.

Hlouběji a radostněji jde dále učení katolické o Církvi jakožto tajemném Těle Kristově, v němž koluje opravdu a životně život samého Krista, že jeho život stává se naším životem, osou a mízou Církve. Spasitel náš stává se takto naším životem, že jest totiž životním zdrojem, principem našeho nadpřirozeného života. V Kristu je plnost milostí, které obdržel také jako hlava.

Kristus přetvořuje se v Církev a Církev má přetvářeti své údy v Krista, aby sama dala dokonalého Krista.

To byla oblíbená myšlenka již starých církevních Otců, že Kristus tvoří s Církví jednu osobnost. Svätý mučedník Ignác z Antiochie praví, že Církev jest spojena s Kristem a tak s ním stmelena, jako Kristus s Otcem, aby všechno bylo v ladné jednotě.

Jsme spojeni v Kristu. Protože jsme spojeni v bohočlověku, proto není těsnějšího společenství a spojení než v Církvi takto chápané. Všechny milosti, všechny zásluhy, celý nadpřirozený život Církve, to jest Krista a jeho údů, na všechny se rozlévá, všechny zahrnuje, všechny obohacuje, všichni se mohou o tuto plnost a toto bohatství opřít.

Ale Kristus jako by se nespokojil s tímto spojením. Středověcí theologové rádi mluvili dokonce o zasnoubení, o manželství Krista s Církví. Tomáš vidí ve stvoření Evy z boku Adamova symbol budoucí Církve, která také vyšla z otevřeného boku Kristova, který jest vstupní branou k Bohu, který jest branou celé Církve. A manželství této Evy, takto vyšlé z boku Adamova, jest Tomášovi symbolem zasnoubení Kristova s Církví, která vychází ze smr-

ti a z oběti Páně. Kristus opustil nebeského Otce, opustil i svou matku synagogu, aby se spojil dokonale se svou nevěstou Církví, podobně jako každá nevěsta opouští svého otce a svou matku, aby se spojila v nový svazek a v nové, těsnější ještě pouto se svým mužem. Sv. Tomáš vyhýbá se skoro úzkostlivě každému měkčímu slovu ve své Summě, ale když mluví o Církvi, jaksi jihně jeho suchý profesorský hlas a zpívá měkce o Církvi Sponsa Christi, Nevěsta Kristova.

Zacituji si slova Tomášova o tomto zasnoubení Krista s Církví. Mysticky pak rozumíme těmito zasnoubami spojení Krista s Církví. A toto manželství se začalo v lůně panenském, když spojil Otec se Synem lidskou přirozenost v osobní jednotě. A tak byl panenský život komnatou tohoto spojení. A veřejně bylo toto spojení vyhlášeno, když s ním byla spojena Církev věrou. Dokonána pak bude, až Církev, nevěsta jeho bude uvedena do nebeské komnaty ženichovy, totiž do nebeského království.

Tak jest spojen Kristus životně se svou Církví. Jeho ideály jsou jejími ideály a smysl a dějiny života všeho jest následování Krista, uskutečnění co možná v nejvíce lidech, vykoupených jeho krví, jeho myšlenku, rozmnožovati jeho svaté mystické tělo.

Tak není Církev ničím jiným než plností Kristovou. Kristus přijal milost pro nás všechny, ke všem byl vyslán se svou pravdou a Církev má tuto plnost zprostředkovat, tuto pravdu zajistiti, všem sděliti, všechny spojit s Kristem, s jeho životem. To ještě chybí k plnosti Kristově, aby byli definitivně s ním spojeni všichni, kteří mají žíti z jeho krve a z jeho oběti a lásky s pravdou. Neboť pro ně trpěl a proto jeho dílo bude naplněno, až budou spojeni s ním všichni, pro které tolik podstoupil, a každým jakýmkoliv spojováním s Kristem, které se děje v tomto tajemném těle, naplňuje se Kristus. Proto říkáme, že Církev, protože ji chápeme jako život z Krista, jest naplněním Kristovým.

Svatý Tomáš o tom mluví především při příleži-

tosti Kristovy milosti, když dí, že měl právě proto tolik milostí, že měl tyto milosti rozliti na všechny ostatní, že měl druhé přivést k synovství Božímu.

Každá věc tak působí, jak jest plna bytí. Protože pak Kristus jest plný milostí a svatost sama, proto nemohl ukrýti a utajiti své plnosti a rozdává je druhým.

Nikdo nebyl blíže Bohu než Kristus. Čím ale je kdo blíže Bohu, tím více z něho načerpá a proto také více ho může dále rozdávat. Ale nebyl jen blízký Bohu, nýbrž také nám, protože vzal na sebe skutečnou naši lidskou přirozenost. Stal se opravdu a nejenom obrazně jedním z nás. Pro to spojení s námi a s Otcem jest Kristus zdrojem milostí a života pro nás, a prostě plyne to ze skutečnosti a povahy věcí, že tato dobrota Kristova se rozlila, že jako se spojila s námi v lidské přirozenosti, tak také tuto lidskou přirozenost obohatil svou dokonalostí, a jak jsme spojeni v člověčenství a tvoříme jedno těleso, lidstvo, podobně také tvoříme jedno těleso v Kristu, jeho mystické tělo, čili zkrátka Církev. V plnosti Kristova života, sděleného k účasti všem, jest přímo nutnost povstání a založení Církve.

Církev vyšla z otevřeného boku Kristova. Nastala tím, když posledním vzdechem Kristovým, ohlášeným velkolepým, burácejícím zvoláním „Je dokonáno“, smířil Kristus lidstvo s Bohem, když za ně zaplatil, když jim vrátil ztracené dětství Boží. Proto je krásná poznámka andělského učitele, že Církev vyšla z boku Kristova, že vyšla z jeho Srdce, že se tedy zrodila z lásky. Láskou byla založena, láskou budována, láskou utvrzena a její spočinutí bude záležeti v plnosti lásky všech se všemi k Tomu, jenž sám jest osobně a bytností svou Láskou.

Tak chápeme Tomáše, který řekl: Nový zákon povstal ze zjevení nekonečné lásky, protože byl Nový zákon dokonán v prolití krve Kristovy, jež bylo znamením nejdokonalejší a nejplnější lásky. In III. Sent. dist. 40. q. 1. a. 4. Jeho Consummatum est zahřmělo do věku a ukončilo Starý zákon hrůzy a

strachu, aby byl zahájen Nový zákon, nová společnost nového života, Lásky.

Této lásky se má všem dostati a má se jí dostati všem lidským a lidem obvyklým způsobem, to jest vnějším a viditelným. Proto se nám dostává tohoto ovoce Církvi. Svátosti proto patří nutně k tajemnému Tělu Kristovu. Jimi podle Tomáše fabricata est tota ecclesia. (III. q. 64. a. 2. ad 3.)

Kristus dále žije a dále působí v Církvi a proto můžeme dále klidně říkati, že Církvev jest jeho plností, že je jeho nevěstou, že je jeho tělem, protože on jest její hlavou a její duší.

To je on, jenž milostí skrze svátosti vlévá do Církve, do jejích údů víru, která jest jeho ovocem a proto také jeho darem. Ježíš zasahuje jako hlava dále do Církve, protože ustavičně jenom z něho jako z hlavy rozlévají se milosti na celou Církvev a nikdo nemůže ani krok učiniti k Otci, což přece jest smyslem Církve, aniž by nešel přes Krista, aniž by ho Kristus nenaplnil touto milostí. Mění se, odcházejí rozdavatelé milostí, kněží, ale nemění se a zůstává Kristus. Tak najdete jistě všechny své drahé vůdce a kněze, najdete je v každém dalším knězi a najdete je především v Kristu, z něhož vyšli a k němuž se stále vraceli se svou duchovní kořistí. Jedno Kristovo působení tvoříme všichni kněží dohromady na celém světě. A jest jenom jedna hodnost kněžství, kterou nic nezastře, ale které také žádné lidské tituly a hodnosti nepřidají, totiž, že jest nám dáno aedificare corpus Christi.

V tomto tajemném těle Kristově jsme všichni spojeni, všichni na celém světě a všichni ze všech žijeme. Všichni všemi rosteme na celém světě. Jsme účastni všech obětí, všech bolestí, všech zápasů, všech vítězství. Nejsme si nikdy a nikde cizí. Proto bychom se měli chvěti o všechny své bratry a všechny chtíti zachytiti a přivésti ke Kristu, protože toto jest jedině pravý střed života, jelikož vše ostatní, co nazývá svět životem, jest chvilkou, jest přechodem.

Jak se každý vynasnaží býti dokonalým, zdravým a živým údem v tomto těle, když takto prožijeme tuto nauku o Církvi. Každý mrtvý úd, každý odumírající úd jenom brzdí koloběh milosti a života ve svatém těle Kristově.

V tomto svatém těle Kristově nakonec zvítězí Kristus, zvítězí jeho láska a milost. Všechny nástrahy, veškerý úpadek, nic nemůže zastaviti tohoto života, nic jej neposkvrní. Církev zůstane i při všech svých špatných údech Kristovým tělem, ve kterém koluje svatost Kristova, která může všechny posvětit, a která má tolik síly, že přemůže všechny tyto jedovaté látky, které by se osmělily ohroziti tuto svatost, které se jí dostalo vínkem od Krista.

Ponořme se poněkud do těchto krásných myšlenek a vyvodme z toho důsledky pro svůj soukromý život a především pro své chápání Církve.

Dr. S. M. Braitto.

ÚKOL KATOLICKÉHO UČITELE V KATOLICKÉ AKCI

Situace.

Tři vlaky stojí za sebou na trenčínském nádraží, dva z nich nachystány k odjezdu. Výpravčí dá znamení — první vlak zasupí a zvolna se rozjíždí na jih, k Bratislavě. Výpravčí dává znamení po druhé, druhý vlak těžce pomalu se dostává v pohyb, teď na sever, k Žilině a k Bohumínu. Vlak třetí stojí nehybně na kolejích. První a druhý mizí v dálkách, ujíždějíce stále rychleji a rychleji, a každým okamžikem více od sebe vzdalují.

Toť obraz dnešní náboženské situace. Jsou tři skupiny mezi katolíky. Předně ti, kdo se vzdálili od Boha, ta velická část lidstva, kterou kardinál Pacelli při své letošní návštěvě ve Francii ve slavné řeči v pařížském dómu Notre Dame charakterisoval slovy: „Svět, který se obrátil zády ke kříži.“ To je ten velký odpad světa od Boha, apostasie k pohanství, která začala revolučními teoriemi a končí revoluční praxí. Zase slovy Pacelliho: „Vývoj (zhoubných) teorií spěje ke konci. Proud, který se nepozorovaně zmocňoval pokolení včerejška, se dnes řítí jako vodopád a dnešní stav, rozvrat v lidstvu, jehož jsme svědky, jest výslednicí všech těchto bludů ducha, snah a prací mezi lidstvem.“ Vzpomeňte každý na své známé, kteří propadli nevěře: sami, jejich rodiny, jejich žáci, svět, jež ovlivňují — to vše propadá stále hlouběji v nevěru, vzdalují se od Krista stále více. Jako když vlak, jenž vyjel z trenčínského nádraží, pádí svou vlastní silou stále dál od svého východiska a snad pořád rychleji. — To je jedna skupina. —

Skupina druhá. Vlak, jenž zůstal na nádraží státi. Katolíci, plnící tupě a zvykově své zevnější povinnosti, neteční k potřebám duší a víry. Kardinál Pacelli je charakterisuje: „Církev, opakujíc slovo Kris-

tovo, je burcuje. Zvláště v poslední době Církev napomíná stále určitěji; přichází encyklika za encyklikou; ale jaký smysl mají tato napomínání, toto volání na poplach, toto průkazné poukazování na hrozící nebezpečí, když i ti, kdo pravidelně sedají u kazatelny a pasivně poslouchají četbě těchto projevů, vracejí se domů, aby pokojně pokračovali ve svém obvyklém životě a ani trochu nepochopili obecného nebezpečí ani své povinnosti vůči tomuto nebezpečí!“

Třetí vlak. Ti, kdo z nádraží vyjeli opačným směrem, a teď jedou ke Kristu, stále rychleji. Na př. desetitisíce Jocistů belgických, vyšlých namnoze ze socialistických rodin; ale jejich mladí nadšení křesťanští druhové v továrnách pomohli jim nalézt cestu ke Kristu, a nyní tyto mladé obrácené duše s vítěznou důvěrou dobývají pro Krista půdu v dřívějších desetiletích ztracenou. Nebo skupiny inteligence v Paříži, v Praze, které dříve byly plně propadlé v náboženskou lhostejnost a v nepřátelství vůči náboženství, ale byly tak či onak získány pro Krista a dnes jsou požehnanými průkopníky a průkopnicemi víry.

Tedy: statisíce duší, které víru ztratily. Statisíce duší vlašných a netečných. Konečně duše, jimž se musí pomáhati, aby v horlivosti vytrvaly.

Taková je náboženská bilance doby.

Nevolá to vše úpěnlivě po Katolické akci?

Nejlepší záchranný prostředek: apoštolát laiků.

Křesťanství není Kristem Pánem posláno na to, aby do nekonečna hořekovalo nad bídami života, jako hořekoval kdysi Jeremiáš nad zříceninami Jerusalema. Má za úkol tmu nevěry zapuzovati, rány lidstva léčiti. „Jdouce do celého světa učte všechny národy.“ To jest šířte evangelium všude. A máte-li kolem sebe i pohany pokřtěné, tož máte povinnost býti apoštoly, misionáři i mezi těmito pokřtěnými pohany, kteří jsou vašimi kolegy, představenými,

podřízenými, známými, svěřenci. „Jdouce učte všechny národy.“ Křesťanství jest náboženství nejúčinnější propagandy, nejhouževnatějších misí zahraničních i mezi známými — anebo to není křesťanství! Neboť křesťanství ukládá jako jednu z největších povinností lásku k bližnímu. Ale nejvyšší dobrodiní, které mohu svému bloudícímu bližnímu prokázati, jest, když mu pomohu ke spáse duše. Možná, že jste zkusili v životě, jakým dobrodiním to jest, když člověk najde pro nezaměstnaného nějaké místo, když pomůže učitelovi nebo učitelce po maturitě, aby byla ustanovena, když lékař svým ošetřováním zachrání zdraví a život buď mladého člověka, nebo živitele rodiny, když učitel má vědomí, že se mu podařilo děti dobře vyškoleni. Co však jsou tato dobrodiní, přirovnáme-li je k tomu, když někdo získá pro život věčný duši nebo dokonce duše! „Jako plamen hárá v srdci mém horlivost pro Hospodina Boha zástupů“ volá prorok Eliáš (III. Král. 19, 10). Podobně si opakuje duše apoštolská: „Jako plamen ve mně hárá touha pomáhat duším!“

A situace je dnes taková: Buď budou laici jako přední stráž, jako průkopníci — držte to slovo: prokopávati, na př. tunel ve skále — buď tedy budou laici konati tuto průkopnickou práci ve vrstvách Bohu odcizených — anebo všechno mluvení o získání těchto vrstev pro Boha je prázdným a bezcenným mluvením. Víte sami, že slovo knězovo se do mnohé takové skupiny dostat prostě nemůže, kněze prostě mezi sebe nepřipustí, tak se zabarikádovali ve svých zákopech proti Bohu a knězi. Jediný, kdo z katolíků se k nim přiblíží, je katolický laik. Ten tedy musí vzít na sebe úlohu misionáře v těchto vrstvách. Jinak přísný příkaz Páně: „Jdouce do celého světa učte všechny národy“ zůstává prázdným neprovedeným slovem i v bezprostřední blízkosti katolíků. Jak by mohla potom zkvétati myšlenka pro misie zámořské?

Apoštolát a opravdové křesťanství jsou jedno a totéž.

Co jest Katolická akce?

Pořád se ještě vyskytují nejasnosti v chápání Katolické akce, jako by se do ní mohla zařaditi kdejaká činnost, cokoli, co se podniká ve prospěch náboženství a ať již je to prováděno kýmkoli. — Tím se jen matou pojmy, vzniká chaos a Katolická akce se kompromituje. Proto je třeba přesně definovati.

Katolická akce jest apoštolát laiků pod vedením církevních představených.

Tři znaky má tedy tento pojem.

Předně Katolická akce jest *apoštolát*, to jest úsilí o vzrůst slávy Boží a o spásu duší. Jejím cílem jest tedy to, co je cílem křesťanství: oslava Boží a spása duší. Věci světské, jako tisk, film, tělocvik, spolková činnost, zpěv mají vztah ke Katolické akci jen potud, pokud se jich používá k oslavě Boží a k zachráně duší nebo k odvrácení duší od nějakých skutků. Když však jsou prováděny tyto obory činnosti jako věc světská, nepatří do Katolické akce.

Dále Katolická akce jest akce *laiků*. Když tedy pilně provádí apoštolát kněz, když horlivě pracuje pro slávu Boží a získává nové a nové duše svými kázáními, zpovídáním, šířením katolického tisku, koná velmi záslužnou práci v království Božím; ale to není Katolická akce v tom speciálním smyslu, jak na ni klade důraz sv. Otec. Tehdy je to Katolická akce, když onu činnost provádí katolický učitel neb učitelka, vůbec katolický inteligent laik, katolický zemědělec, dělník, jinoch, dívka.

Pod vedením *církevních představených*. Katolická akce jest šíření víry. Ale šíření víry svěřil Bůh, pokud se vedení týká, církevním představeným. K nim řekl: „Jdouce do celého světa učte.“ Oni budou jednou v první řadě za to odpovídati, zda křesťanství bylo skutečně kvasem, který pronikal všechno, a zda se tato apoštolátní činnost rozvíjela správně.

Řekl bych: každý stavebník má široké pole vplnosti, jaké stavení, jakou vilu si chce vybudovati. Ale je vázán při tom stavebním řádem města a roz-

hodnutím stavební komise, protože při stavbě rozhoduje nejen osobní zájem stavebníkův, nýbrž také obecný zájem celku. Podobně laici musejí se řídit při Katolické akci směrnicemi, které dala církevní vrchnost. Církev by nemohla převzít odpovědnost za práci laiků, kdyby každý pracoval *plně* na vlastní pěst. Když tedy některý laik pracuje sám na svůj vrub, nestaraje se o direktivy svých církevních představených — na př. šíří tisk, pracuje ve vzdělávacím spolku — pak koná dílo jistě dobré, ale to není KA v přísném slova smyslu.

*

Velmi důležitý důsledek vyplývá z této definice: Katolická akce není činnost světská, nýbrž náboženská. Zde neplatí: Ať si práci pro náboženství konají ti, kdo jsou organisováni v křesťanských politických stranách. Zde platí: Jsi katolík? Pak musíš pracovat pro slávu Boží a pro duše. Zda se ti to líbí nebo nelíbí, je lhostejno; musíš — zrovna tak jako přikázání Boží musíš zachovávat, ať se ti to líbí nebo nelíbí. Neboť láska k bližnímu je přikázáním Božím a Katolická akce jest jedním z nejvýznačnějších úkonů této lásky.

Poněvadž dále Katolická akce jest apoštolát, není to záležitost světská, nýbrž nadpřirozená. Jejím cílem jest pokřesťaniti jednotlivce, rodiny, školu, továrny, společnost, tisk, film, divadlo, stát. Vše jest Kristovo, všude tedy má vládnouti jeho svatý zákon. Ve všem má býti uskutečněno království Boží. Proto také se v ní musí pracovat i nadpřirozenými prostředky, zvláště modlitbou a smírem. Jak na planém stromu rostou jen kyselá planá jablka a nikoli chutné ovoce, tak kdyby katolická věc zůstala jen nějakou světskou činností, nikdy by nemohla dosíci svých nadpřirozených cílů.

*Proč jest učitelstvo zvláště povoláno ke
Katolické akci?*

Předně proto, že patří k inteligenci, mezi vrstvy vzdělané, jimž přirozeně připadá úkol vůdcovství v národě. Je pravda, vrstvy vzdělané namnoze nepochopily svého poslání. Sobecky soustředily se na své zájmy a zapomněly, že vzdělání jsou svěřené hřivny, jichž se má *používat i pro království Boží*. Došlo k tomu, co Jules Benda nazval drasticky *zradou vzdělců*. Studované vrstvy odcizily se namnoze potřebám celku, a proto byly z velké části vyřazeny z vedení, moc na sebe strhli z velké části samoukové, kteří sloužili od piky a zůstali ve stálém živém styku s potřebami národa, a ovšem — poněvadž autodidaktům chybí často rozhled celkový — zůstali ve mnohých případech jednostrannými a dopustili se i při nejlepší vůli mnohých chyb na škodu celku. Vzdělané vrstvy odcizily se především Bohu.

Tuto „zradu vzdělců“ třeba odčinit, nutno o to usilovati, aby vrstvám vzdělaným znovu se dostalo vůdcovství, které jim z povahy věci patří. Ale ovšem musejí složit „zkoušku způsobilosti“: musejí prokázati, že mají smysl pro potřeby života, že dovedou stát všude tam, kde bojuje se o nejvyšší zájmy a potřeby lidstva, že berou to jako samozřejmou věc, že v tomto boji budou padati i rány a že nejedna zasáhne i je. —

Učitel má dále k této apoštolátní, vůdcovské práci dosti často vhodnější podmínky než mnohý úředník. Má kolem sebe denně *děti*, které velmi často přísahají na slovo učitelovo; které — bezděčně nebo vědomě — následují příklad, jež vidí na svém učiteli; které velmi často toužebně čekají, jakou orientaci dá jim jejich učitel stran výběru četby, návštěvy spolků, produkcí a jiných zařízení. — Učitel dále může míti vliv na *rodiče* dětí, poněvadž mnozí rodiče vidí v něm instinktivně specialistu v otázkách výchovy. Má vliv *společenský*, protože často v prostředí,

v němž žije, vyniká svým vzděláním a svým sociálním postavením značně nad ostatní a jeho slovo rozhoduje. Jeho vliv je tím větší, poněvadž učitelé a učitelky tím, že stále musejí ve škole dbáti o to, aby jim děti rozuměly, osvojují si záhy daleko dokonaleji *schopnost vyjadřovati své myšlenky*, než příslušníci mnohého jiného stavu, v němž není tolik příležitosti ke stálému cviku ve vyjadřování myšlenek. — Konečně dost často má učitel neb učitelka možnost ovlivňovati i své *kolegy* nebo kolegyně, a v tomto ohledu může se nejednou učit průbojnosti u svých kolegů nebo kolegyn s druhého břehu.

Obory apoštolátní činnosti u učitele.

Hlavní věcí jest, abychom nehledali příležitosti k apoštolátní činnosti v knihách, nýbrž *v životě kolem nás*. Musím otevřít oči a pozorovati: čeho potřebuje to neb ono dítě z mé třídy? čeho potřebuje v duchovním ohledu má posluhovačka? můj domácí? můj soused? můj známý? co by bylo dobré udělati v našem spolku? Musím přemýšleti: které chyby v náboženském a mravním ohledu v mém prostředí se mi u nás jeví? — Máme-li sbírat náměty, co by se mělo dělati, jenom z knih, to je, jako bych chtěl stát jen na špičkách nohou — kdo to vydrží dlouho? Když však pozoruji skutečný život kolem sebe a z něho беру náměty pro svou apoštolátní práci, to jako bych stál oběma nohama pevně na zemi.

První a *nejnezbytnější* forma apoštolátu učitele je dobrý *příklad*. Kde by ten chyběl, je všechna ostatní práce marná nebo jeví se jiným jako odporné farizejství. Musíme sami žít z víry; musíme ze svého jednání pečlivě odstraňovati chyby, které jsou skvrnou na životě a které jiné nutně od nás odpuzují nebo aspoň nás uvádějí v nevážnost. Musíme si osvojiti přiměřené náboženské vědomosti, musíme přistupovati ke sv. svátostem. Zkrátka musí býti na nás viděti, že víra je naším radostným štěstím.

Musíme dále pěstiti apoštolát *modlitby*. Dobře pra-

ví sv. Otec v encyklice „Láskou Kristovou puzení“: „Nenávist proti náboženství bývá tak satanská, že pouhé lidské prostředky a úsilí nestačí. Je naším přesvědčením, že bychom nesplnili svého apoštolského poslání, kdybychom lidstvu nepřipomněli, že jen zázračná tajemství víry chovají v sobě potřebné síly, aby mohly býti zvládnuty rozpoutané mocnosti říše temnoty.“ Kdo chce v Katolické akci něco pro Boha a pro duše udělat, musí se modlit. Kdo chce tu *mnoho* udělat, musí se *mnoho modlit*. Modlitba není jen útočištěm trpících slabých žen. Modlitba jest i vítěznou zbraní bojovníků Božích.

Musíme pěstiti apoštolát *smíru*. Musíme dávat Bohu náhradu za to, co mu odpírají jiní. Musíme též aspoň něco jako normu pro sebe si vybrati z direktiv, které zakladatelka a první převorka sester karmelitánek v Paray-le-Monial, Mère Marie de Jésus, dala svým řeholnicím:

„Protože lidé bez Boha se zaprodali ďáblu, aby měli čest, požitky a bohatství, my se dáme Ježíši Kristu, abychom s Ním a jako On měli poslušnost a utrpení, chudobu a práci, pokoření a sebeobětování.

Poněvadž jiní konají skutky nenávisti, my budeme konati skutky lásky.

Poněvadž jiní odpadli, my budeme tím více vyznávati, že patříme Ježíši Kristu.

Poněvadž jiní se rouhají, my s tím větší horlivostí budeme Boha uctívati službami Božími.

Poněvadž jiní loupí Bohu duše, my se budeme modliti, trpěti a pracovati, abychom duše zachránili nebo abychom je přivedli zpět Pánu.

Poněvadž jiní ničí a znesvěcují svatý kříž a naše chrámy, my zdvojnásobíme svou úctu a lásku k svatému kříži, zavěsíme si obraz Krista ukřižovaného ve své paměti a ve svém srdci jako na stěně chrámové, a obětujeme Jej Jeho věčnému Otci, ve spojení se svatými mšemi, které se obětují v každém okamžiku na různých místech světa.

Poněvadž naše doby jsou dobami rozhořčených bojů, budeme pomáhati věci Boží, modlíce se za ty, kdo pro ni bojují, a zvláště za kněze.“ —

Dále apoštolát *tisku*. Vzpomeňte jen, jaké Boží dílo může vykonati učitel neb učitelka, když svým dětem půjčuje a jinak mezi nimi šíří dobrý katolický tisk, půjčuje dobré katolické knihy! Když šíří dobrý katolický tisk i mezi odrostlými a opatrně vytrhává ve svém okolí plevel a bodláčí!

Může býti apoštolát *pera*. Jak by vděčně přijala na př. moravská Omladina, kdyby mladí učitelé nebo učitelky poslali jí čas od času dobrou kratičkou povídečku pro mládež, nějakou myšlenku, která by chytla a zapálila mladé duše! Jedna z příčin, proč se nemůžeme řádně rozvinouti, jest ta, že nemáme dnes dost řádných apoštolů *pera*, nemáme dostatečný počet vyškolených povídkářů pro odrostlé i pro mládež!

Apoštolát *štětce a tužky*, apoštolát *fotografie*. Komu půjčil Pán Bůh vzácný dar tvořiti působivé obrazy, tomu pravím: Víte dobře, jaké hrozné spousty náboženské, jakou ohromnou práci pro peklo konají v ilustrovaných časopisech a novinách obrázky zhoubné. Když jedni svým malířským uměním tak pracují pro peklo, postavte se vy, jimž dal Bůh malířské nadání, do služeb království Božího. Pěstěte své vlohy, abyste z nich vytěžili co nejvíce, abyste tím více mohli znamenati pro pomoc duším.

Podobně může býti apoštolát *hudby*. Apoštolát *zpěvu*, když na př., aby mládež odváděl od popěveků a šlágrů, jež povahu brutalisují, cvičí ji ve zpěvu ušlechtilém. Může býti i apoštolát *sportu*. Ba dokonce i apoštolát *peněz*, když někdo chudým kapucínům, jesuitům, salesiánům a jiným řádům přispěje na výchovu jich dorostu, když chudému bohoslovcovi umožní studium, když podporuje dobrý tisk, když vůbec pomáhá tam, kde je bída a zvláště tam, kde se připravují prostředky, které budou jednou důležitými činiteli pro šíření království Božího.

Ale, prosím, pozor! Aby člověk jiné brzo a dobře naučil čísti, počítati, kresliti, nestačí, aby on sám dobře uměl čísti, počítati, kresliti. Musí znáti i *metodiku* čtení, počítání, kreslení. Když jeho metoda je špatná, jaké bude míti výsledky? *I apoštolátní činnost má svou metodiku.* Musím stále a stále přemýšleti, jak bych to udělal, aby výsledek byl pronikavý a trvalý, musím pro každý případ aspoň zběžně si uvědomiti všechny rozhodující okolnosti, protože to, co se mi za určitých okolností osvědčilo skvěle, může za jiných okolností vésti k úplnému nezdaru. —

To by byl apoštolát spíše osobní. Ale učitel opravdu katolický musí se účastniti i *organisované* práce apoštolátní. A tu vás prosím: Když se u vás ve farnosti, v děkanství, v diecési tvoří organisovaná akce, neodpírejte součinnosti. Když budete viděti, že je třeba práce takové nebo takové, přiskočte na pomoc a vytrvale pomáhejte. Jsou povahy, které individuální apoštolát konají ochotně, mají však v sobě živelný odpor proti každé organisované práci. I takové povahy prosím: Nevyhýbejte se organisované práci, neboť i organisace byla lidem od Boha, jenž je Tvůrcem společnosti, dána jen na to, aby tím intensivněji mohlo býti pracováno pro dobro. Jinými slovy, *organisace má podle Božího plánu býti nástrojem, jímž se má tím bezpečněji a tím pronikavěji a v rozměrech tím větších konati dobro.* Proto kdyby vás povolali do výborů Katolické akce, vzpomeňte si, že toho vyžadují zájmy království Kristova, ochotně přijměte a súčastněte se jakožto aktivní katolické duše.

Kterak se vycvičím na dobrého pracovníka v Katolické akci?

Kdo se chce vycvičiti na dobrého závodníka, tomu nestačí jen poslouchati přednášky o dotyčné hře; musí sám mnoho trenovati. Kdo se chce vyškoliti na virtuosa na některém nástroji, tomu nestačí jen po-

slouchati teoretické přednášky na konservatoři; musí sám denně kolik hodin hrát a cvičit. Kdo chce být dobrým pracovníkem v Katolické akci, k tomu je arci potřebí, aby si osvojil jisté základní pojmy o ní; ale hlavní věc jest: ať v ní horlivě pracuje. I zde platí: škola *činná*. Není lepší cesty k osvojení si apoštolátního smýšlení než apoštolátní činnost.

Ale ovšem při tom musí takový učitel a učitelka v sobě stále živiti vroucí víru a život z víry tím, že se upřímně modlí, že si, pokud mu to čas dovoluje, i něco náboženského přečte, aby se zdokonalil v náboženském vědění nebo aby se nábožensky osvěžil, že přijímá sv. svátosti.

A nejlepší školou apoštolátního smýšlení, nutného pro Katolickou akci, zůstávají dobré a svědomitě konané exercicie.

Závěr.

Závěr je docela krátký. Zda Církev u nás propadne stagnaci nebo dokonce úpadku, či zda půjde k rozkvětu stále většímu, to závisí mimo jiné také na tom, bude-li míti dostatečný počet vyspělých laických pracovníků. Jiskrní lidé, aktivní katolické duše, toť jedna z nejdůležitějších potřeb náboženského života u nás. Mohutná jediná idea dovede hýbati národem. Jediná vyspělá osobnost dovede v nadšení uváděti celou armádu a strhnouti ji k nadlidským činům. Malý hlouček nadšenců, kteří cílevědomě jdou za dobře propracovaným programem, dovede ve dvou desetiletích přepracovati smýšlení národa. Skupinka dvanácti apoštolů dovede obrátiti svět.

Jaké divy mohou býti vykonány pro království Boží a pro spásu duší, najde-li se v katolickém učitelstvu řada nadšenců, kteří se cílevědomě postaví s celou svou duší do služeb Katolické akce!

Dr. Bedřich Vašek.

VYCHOVATEL A LÁSKA K VLASTI

*Miluji, co znám,
bráním, co miluji . . .*

Mezi bohatství lidského srdce patří též láska k vlasti. Uměním vychovatele je, aby nenechal tuto bohatou žílu ležet ladem a správně jí užil. Láska k vlasti je všeobecným zákonem lidské přirozenosti a doprovází člověka od kolébky až k hrobu.

O slavném skladateli Verdim se vypravuje, že už jako malý chlapec měl výborný sluch. Do jeho rodiště chodíval dům od domu hráti starý houslista. Mladý Verdi chodil za ním a přímo pil tóny, linoucí se ze strun stařečkových. Tak s ním obešel celou dědinu. Huslar šel dále do sousedních dědin — a malý Verdi za ním i několik mil od svého rodiště, jen aby slyšel veselé i tesklivé tóny houslí.

Nemá každý člověk hudebního sluchu. Ale není na světě člověka, který by neměl vnímavosti čili sluchu pro nejkrásnější tón, který se dá vylouditi z lidského srdce, totiž pro lásku.

Jsou různé druhy lásky, ale nejvznešenější její formou je jistě láska k vlasti. *Píseň* její sahá totiž do dob nejútlejšího mládí, řekl bych přímo až k ukolébavce a do náručí matčina. Už tehdy jsme byli rádi, když jsme nad sebou slyšeli známý hlas a viděli známou tvář.

Láska rodičů k dítěti a dítěte k rodičům, to je onen čistý pramen, který nám první bublá *píseň* o šťastném životě v náručí dobrých rodičů.

Ve Starém zákoně máme dojemnou ukázkou lásky k vlasti v žalmu 136: U řek babylonských tu sedíce lkáme na Sion vzpomínajíce . . . „Jak bychom mohli Hospodinovu píseň zpívat v zemi cizí? Zapomenu-li na tebe, Jerusaleme, ať mi uschne má pravice. Nechať přilne jazyk můj k podnebí mému, nebudu-li tě pamětliv, nebudu-li míti Jerusalem za vrchol radosti své.“

Vezměme Danteho do ruky a čtěme na př. v Ráji XXII, 6 o jemném sluchu dítěte pro hlas matčin. Anebo hl. 8 v Promessi sposi od Manzoniho!

Polák Mickiewicz napsal v r. 1834 v Tadeuszu: „Litvo, otčino má, ty jsi jak zdraví. Jakou cenu máš, jen ten se doví, kdo tě ztratil . . .“

V rodišti, v domě otcovském, začínáme bystřiti svůj sluch pro věčně krásnou píseň lásky k matce a k otci. A pak? Vyrůsteme a jsme někdy míle a míle daleko od rodiště, ale slyšíme a cítíme, jak v duši naší žije kouzelná píseň lásky. Není nám milá každá upomínka na naše mládí? Nevítáme radostně vše, co nás s ním spojuje?

Jak milé bylo nám Čechům, když jsme odjížděli na severní frontu do Haliče přes Košice a pozorovali z vlaku od Těšína na poli pracující lid slovenský. Jeho kroj a pohled nám připomínal Moravu.

V Košicích v r. 1915 v červnu v tramvaji jsme se s jedním nadporučíkem ptali na posádkové velitelství. Přistoupil k nám kněz, mladý a velmi přívětivý, oslovil nás slovensky: Panovia sú z Moravy? Přisvědčili jsme. Ukázal nám posádku a mně knězi též kostel, kde mohu sloužit mši sv. Druhého dne nám ještě udal směr do Debrecínu. Bylo nám tak milé slyšet slovenskou řeč při odjezdu na frontu. Cítili jsme se ještě doma. Víte, kdo byl onen mladý kněz v Košicích? Dómský vikář Čarský, nyní biskup košický.

Z Kolomeje k Horodence jsem jel s důstojníkem, který měl sluhu Slovince. Smutný byl dobrý Slovinc jak hrob. Ale na několik otázek v jeho rodné řeči odpověděl s takou radostí, že měl až slzy v očích . . .

Dole v Istrii jsem sloužil jednou mši sv. v opuštěném kostelíku. Vojáci přišli, oprášili rychle lavice. Tázał jsem se jich na jejich rodnou řeč. Byli to Slováci. Snažil jsem se přiblížit se v kázání co nejvíce jejich duši tím, že jsem aspoň vynechával naše „ř“ a říkal místo něho „r“. Ještě v r. 1919 mi to jeden z nich připomněl v Žilině — už v ČSR.

Nebožtík arcibiskup Stojan přišel jednou před válkou na Slovensko. Potkal chudého pasáčka. Dal se s ním do řeči a ptal se ho, zda se umí modlit maďarsky. Pasáček odříkal modlitbu a usmíval se. „A slovensky to také umíš?“ — tázal se ho dr. Stojan. Pasáček sňal čepici, požehnal se a vážně a zbožně odříkával modlitbu. Hle, to je síla řeči mateřské.

Chceme-li, aby myšlenka brannosti byla vkořeněna v duši lidu, musíme pečovat o to, aby představa o vlasti, o domu otcovském byla vznešenou a jasnou.

K tomuto cíli dospějeme výchovou

1. v domě otcovském,
2. ve škole . . .

1. Dům otcovský . . .

V křesťanské rodině se musí vychovávat pro dvě otčiny: pozemskou a nebeskou. Láska k Bohu a láska k lidu jsou pro nás příkazem. Neděláme milostí Pánu Bohu a lidem, když tento příkaz zachováváme. Už sv. Jan praví, že jak by kdo mohl milovat Boha, kterého nevidí, když nemiluje svého bratra, kterého vidí . . .

Řekl jednou jeden důstojník, rodem Němec z Vídně, že na světě bude dobře, až nebude na světě ani národností ani náboženství. Prý by už pak nebylo válek. Tedy negace dvou otčin. Odpověď na ni? — Nejlépe, kdyby nebylo ani světla ani tepla, nebylo by slepých . . . Není slunce vinno slepotě, ale zraněné oko. Nejsou náboženství a národnost vinny válce a nenávisti, ale zranění oka duše, čili nesprávný názor na svět.

Evangelium stačí i mrzákovi, neboť Otce věčného mu nikdo nevezme, zatím co svět mu dal třeba jen zmrzačené údy.

Individualitu svou si zachováváme, nejsme beztvorná totální masa. Máme před Bohem odpovědnost a cenu, ale i před lidmi.

2. Stavebním kamenem pro každý stát je rodina;

čím je rodina zdravější a ctnostnější, tím je stavba národní a státní soudržnosti pevnější. Rozvody a rozluky jsou žíravinou vazby lidské společnosti. Jími se oslabují vztahy mezi dětmi a rodiči a mezi rodinami vůbec.

3. Jedem zdatnosti jsou pro rodiny alkoholické nápoje.

4. Ideální vzpomínky na otcovský dům musejí pramenit v ideálním poměru manžela a manželky. Bude tomu tak, když muž se ženou nemluví anebo se hádají? Zatrpklé děti nejsou požehnáním pro stát. Odcizení manželů někdy podporuje spolkový život. Brannost se musí utužovat zcementováním rodin. To platí i pro spolky pro brannost. Hospodským životem se mnoho staviva rodin rozruší.

5. Výchova v domě otcovském musí býti programovitá. Zvykat děti na pořádek a na kázeň. Rodiče mají učit děti, aby se ráno otužovaly chladnou vodou, vstávaly ve stejnou hodinu, uléhaly v určenou hodinu. Často se jde dívat hospodyně, zdali má doma všechny slepice, ale po dětech se neptá.

Zvykejme děti pořádku doma, aby dávaly všechno na pevné místo, dále aby měly doma pro učení a psaní stanoven čas a místo. Učme je čistotě těla (kartáček na zuby) a čistotě v bytě. Tím je odchováme pro stejný myšlenkový řetěz a hradbu blahobytu. „Zachovej pořádek a pořádek zachová tebe,“ praví sv. Augustin.

6. Mluvme dětem o vděčnosti. Dítě by nemělo rýže a kaše, masa a chleba, kdyby hodně rukou pro nás a pro ně nepracovalo. V tom je význam slova „děkuji“ vůči lidem a význam modlitby vůči Bohu.

Vzpomínejme s úctou svých předků. Není třeba při tom lhát. Ukazujme krásy vlasti, kamení, vody a lesy, hrady a pověsti, ale nezapomeňme na život svých praotců a jejich zásluhy o naše bytí.

7. Odolnost lidí ničí cynismus a pesimismus. Proč tedy jen a jen na lidi nedávat pod titulem realistického nazírání na život? „Vše je zlé — nevěř nikomu“ — taková hesla otravují mladé duše, plní ten

raneček věna z domu hořkostí a nedůvěrou. To není výbava pro život. Koho mám rád, tomu dám na cestu do práce kousek zdravého chleba, nikoli plíseň. Nenávist k lidskému pokolení je však plísní.

Úctu k lidem a lásku k nim ubíjíme v mladých lidech dvojí morálkou. Je-li hříchem přivést bacily do cizí země a otrávit tam studně, anebo převážet tam zločince ve vagonech, pak to je hříchem vždy, ve světové válce zrovna tak, jako po ní. Anebo je to zásluhou napřed zapálit a potom hasit velmi horlivě a horlit proti podpalovačům? Jesuita Balbín ve století 17. bránil náš český národ proti hlasatelům dvojí morálky. Co není dovoleno v životě soukromém, není přípustno ani v životě veřejném. Dvojí morálka je vlastně vždy volná morálka.

Zásada: Dej mně, abych i já mohl toďe dát — platí snad pro obchod, ale ne pro život, který nemůže být obchodem. Věčným zbožím výměny musí být — to je jisté — láska křesťanská.

Už doma má dítě vycítit, že jeho rodiče přejí všem občanům živobytí. Sociální cítění probouzet v mladých duších, to znamená obrnit je radostí ze života a pracovat proti revoluci, nespokojenosti. V našich zemích nebylo bolševismu po válce. Sociální cítění bylo silnější hrází proti němu jak plané mluvení proti bolševickému peklu.

7. Celou kapitolou by mohla býti řeč o mravnosti, o správném poučování ve věcech erotiky, o problému populačním. Historie nás učí, jak jsou *spjatý tyto problémy s branností národů*.

Z chaloupek i z paláců mohou vyzařovat stejné paprsky zdravých myšlenek a zúrodňovat duše jejich obyvatelů. Třeba jen sáhnout po výživných látkách, ukrytých v evangeliu, a podávat je maličkým, aby nás nestihla výčitka prorokova: Maličci si žádali chleba, ale nebylo, kdo by jim ho lámal . . .

Dítě patří rodičům. Stát není ústavem pro chov neznámého vojína. Ne tábory mládeže, ne přílbice pro dětské hlavičky, ne únavné pochody pro desítileté chlapce, ale zdravá výchova křesťanská naplní

duše mladých synů a dcer láskou k nejbližším a popřeje i cizím, aby i oni ctili to, co ctíme sami: oddanost a obětavost k otčině.

Tuto oddanost projevuje katolický občan ve své rozmluvě s Bohem, t. j. v *modlitbě* za živé a zemřelé rodiče a za svou vrchnost. Vzpomínka na rodiče budí i v trestancích nejušlechtilejší city a touhu po lepším životě. Je zajímavým pozorování, že na vánoce jsou trestanci přístupnější a měkčí, a to jen teplem, linoucím se z dob dětských. Ba někteří se obrátí a změní jen procházkami v krásném parku nevinného dětství.

II. Výchova ve škole.

Pro opravdovou lásku k vlasti a pro brannost musí škola přispívat výchovou pro zušlechtění letor a pěstění charakteru. K charakteru patří ovšem mnoho ctností. Ale v našich dobách poválečných je rozhodně třeba mluvit často ve škole a ve spolcích o ctnosti spravedlnosti. Křesťanství zná slovo spravedlnost. Kdyby spravedlnost na světě vůbec žádná nebyla, nebyli bychom povinni v praktickém životě ji zachovávat. Dětem se může říci: Mám chalupu a okolo ní zahradu. Nechám chalupu bez plotu? A z čeho bude plot? Z papíru anebo z pavučin? Hřeším, když si dělám plot okolo svého? Armáda je plotem. V městech mívají stříkačky a stálé hasiče. Stojí to ovšem peníze. Je podpalovačem město, které si koupí stříkačku? Náš stát nemá armádu k tomu, aby bral cizí, nýbrž aby hájil své bytí. A má na to právo přirozené a historické. Je třeba zdůrazňovati, že náš stát už existuje od doby sv. Václava a že byl slavným za doby Karla IV., kde jsme měli první universitu ve střední Evropě. Rozhodně nesmíme se okrádati o několik století své historie, ale vykládati vždy celek a nejen úsek.

V červenci t. r. psal „Nemzeti Ujság“, že prý náš stát povstal lží, falší a krádeží. Takovým revisionistickým heslům je třeba čeliti již ve škole. Je třeba

vysvětliti, že r. 1526 osířel náš trůn český po bitvě u Mohače. Kandidátů na trůn bylo několik, mezi nimi také Habsburkové. Slíbili a slibovali všechno, co bylo od nich žádáno, ale svých reversů nezachovávali. (Při tomto bodu upozorňuji na málo známý fakt, že Habsburkové byli tehdy zvoleni většinou nekatolickou.) Rušili tedy ústavu. Přišlo století 19. Národové už byli syti absolutismu. Nechtěli jen daně platiti a za rozmary zhýřilých panovníků krváceti. Totalitní nauky o absolutní moci jednotlivce nad státem se hroutily. Češi a Slováci přicházeli od r. 1848 vytrvale se svými požadavky. Dovolávali se svých přirozených a historických práv. Není jistě mnoho lidí, kterým by bylo známo, kolikrát císař František Josef slíbil slavnostně, že se dá korunovati za krále českého a že tak uzná právo Čechů na vlastní stát, i když ve svazku federačním. Obvyčejně se myslí v zahraničí, že Češi si vzpomněli na stát až teprve v XIX. století. Úmyslně se zamlčuje, co vše podnikli, aby se domohli svého svatého práva. Maďaři se ho domohli. Nám však toho nepřáli, ačkoliv neměli žádného práva mluvit do našeho státního života. Na nás nemusel volati císař Rusy. Maďaři dělali revoluci, my ne. A kdo z Čechů řekl tehdy, že maďarský stát povstal lží, falší a krádeží? Rieger ve své slavné Deklaraci prohlašuje, že české státní právo nebylo o nic menší jak uherské.

V Praze roku 1848 dne 11. března byla svolána schůze lidu obojí národnosti. Usneseno podati císaři žádost o rovnoprávnost češtiny, o společný sněm zemí koruny české, zrušení roboty, svobody tisku atd. Dne 19. března sloužil arcibiskup Schrenk za asistence několika kanovníků na náměstí Svatováclavském mši sv. Ohromné zástupy lidu byly přítomny. Po bohoslužbách arcibiskup požehnal lid, petici a deputaci, jež byla za zpěvu „Hospodine, pomiluj ny“ a „Svatý Václave“ provázena na nádraží. Česká šlechta se k petici přidala.

Dne 11. dubna 1861 učinil arcibiskup pražský kní-

že Schwarzenberg na zemském sněmu tento návrh: „Národ český touží po tom, aby uzavřen byl užší svazek mezi královstvím českým a jeho králem a svatý tento svazek je korunovace. Tato korunovace je nejsvětější úvazek povinnosti panovnické a povinností poddaných a proto váže úžeji než chladné právo a chrání mocněji než ostří meče. Mocí svého úřadu, jako arcibiskup pražský, cítím se povinna učiniti návrh: Shromážděný sněm ať vyřkne ve slušné formě prosbu, aby Jeho V. náš nejmilostivější císař a král ráčil se dáti jakožto král český slavně korunovati.“ Sněm přijal návrh jednohlasně i hlasy německými. Císařská odpověď přišla za 4 dny. Zní: „Dám se korunovati v Praze za krále českého a jsem přesvědčen, že tímto obřadem bude upevněn nový nerozlučitelný svazek důvěry a věrnosti mezi trůnem Mým a Mým královstvím českým.“

Korunovaci slíbil císař ještě v r. 1865, 1870 a 1871.

Cituji jeho poslední slib: „Majíce v paměti státoprávní postavení koruny české a jsouce Sobě povědomi slávy a moci, kteréž tato koruna nám a předkům Naším propůjčila, mimo to jsouce pamětlivi neoblomné věrnosti, s kterou obyvatelstvo této země České každé doby trůn Náš podporovalo, uznáváme rádi práva tohoto království a jsme hotovi, toto uznání přísahou Naší korunovační obnoviti.“

Maďaři již korunovaci měli v roce 1868. Proti korunovaci na českého krále se však postavili s největším odporem (Andrassy, Deak). Totéž učinili proti Čechům Němci v Rakousku. Císař německý a Bismark zakročil proti Čechům vzkazem do Vídně po saském králi Albertovi. Císař povolil nepřátelům českého národa a sliby nedodržel. Za 47 let v roce 1918 to národ český Habsburkům připomněl.

Souvislost mezi válkou světovou, našimi legiemi a naší minulostí, kdy jsme měli své vlastní krále, se musí ustavičně zdůrazňovati a opakovati toto: Mají-li Turci, Maďaři, Bulhaři, Němci, Švédové právo na svůj stát, proč by neměli míti totéž právo i Češi a Slováci? Jestli slunce zapadá a vychází, pak je to

pravda pro celý svět, praví Masaryk. Ale totéž platí o právu přirozeném a historickém. Ještě třeba zdůrazniti, že právo vladařské není pro dobro toho, kdo vládne, nýbrž a prostě pro dobro společnosti, nad níž se vládne. „Vyžaduje-li kdy nutná potřeba obecného blaha nové vládní formy nebo nových osob, nemůže zde býti na překážku jakékoliv dřívější právo osoby nebo rodiny.“ (Dr. Bedř. Vašek: Rukojeť křesťanské sociologie, str. 42 — cituje nauku církevní z kard. Billota.)

Ještě je třeba dětem říci, že podle křesťanské nauky může býti forma vlády různá, ale vrchnost že vždy musí býti. Bez oka nevidím, bez ucha neslyším, bez vrchnosti nežiji, nezáleží na tom, jakou má formu. Podotýkám, že již sv. Augustin před 1500 lety a sv. Tomáš Akv. v 13. století žádá, aby lid byl účasten vlády, je-li mravně vysoko. A sv. Jan Zlatoústý před 1500 lety praví, že *institute* vrchnosti je od Boha, ale ne *osoba*. K pojmu spravedlnosti patří také to: nedáti se zdarma bít. Lenin myslí, že křesťané a buddhisté čekají na spravedlnost až po smrti a nechají kapitál vládnouti nad proletariátem. Proto vidí Lenin za každým obrazem Krista a Budhy kapitál. Křesťan ví, že má právo dovolati se práva. Kristus nenastavil druhou tvář, když dostal políček před velebnězem. Sv. Pavel protestoval, když jej, občana římského, chtěli bičovati. Mohu se brániti, když mi sahá někdo na existenci; hájím přirozené právo. Bráním se pak proti vinnému a ne proti nevinnému. Nevím, který národ by přijal pro sebe za zásadu: Já tě budu bít a ty mne za to miluj.

2. Připomínati třeba dětem „spolupatříčnost“ Čechů a Slováků. Milovati máme napřed své nejbližší. Křesťanská morálka tomu říká *ordo amoris*. Nesmím dávat cizím almužnu a otce nechati hladovět. Napřed svým musíme prospívati a potom cizím. Vynálezce Pasteur svým vynálezem proti vzteklině prospěl vlasti tak, že zaplatil vlastně Francii celý válečný dluh v r. 1870. Marconi prospěl celému světu, ale ovšem napřed Itálii.

3. Nesmíme v cizině mluvit o své vlasti zle. Špatná manželka, která nadává na svého muže před cizími lidmi, špatný důstojník, který roznáší svůj pluk, špatný kněz, který tupí svou diecési.

Měl jsem to štěstí, že jsem v r. 1923 byl v Bretani s nejdůstojnějším p. opatem drem Zavoralem. Při loučení s francouzskými kněžími — bylo jich asi 20 — řekl p. opat: „I u vás neklečí všechno před svatoštánkem. Měli jste Voltaira.“ Pan opat bránil naši vlast proti pomluvě, že vede protináboženský boj. A vskutku. Odkud přišel k nám hegelianismus, nietzscheismus, darvinismus, voltairianismus, viklefianismus? Proto je třeba dětem opakovati: Cizí jed vyplivněte, děti, a držte se cyrilometodějského ducha, neboť v něm vám zní i řeč i víra vašich předků.

4. Historickým poukazem na svůj starý stát živíme už v dětech spravedlivé sebevědomí. Není to nenávisť, ale zdravé vědomí, že mám právo býti. Ovšem je třeba pěstovati lásku k vlasti ještě jinak: radiem, filmem, řečí mateřskou, čtením básní. Mládež nesmí čísti jen knihy praktické. Stalin čte jen knihy sociální a hospodářské. Škodili bychom mládeži a jejímu vzletu, kdybychom jí ukazovali vždy jen kůlnu na třísky a nikdy ne palác a jeho salony. Amerikanismus bez ducha, pouhá pipa v ústech, balonka na hlavě, anglický dress není sebevědomím národním.

5. Lásku k armádě máme pěstiti už v dětech. Mluvíme: To jsou naši vojáci, a jednejme tak se všemi bez rozdílu národnosti. Buďme odpor proti zrazování vlastních lidí, přátel, armády.

6. Zvykejme děti na bon ton. Je v tom cesta k silné vůli. Bojujme proti ledabylosti. Na př. aspoň některé části látky musí dítě ovládati přesně. Řekl jednou úředník svému bývalému profesoru z franštiny: „To jsem si dobře pamatoval, pane profesore, že kdo neumí francouzská nepravidelná slovesa, jako když bičem mrská, že je úplně bezcharakterní člověk.“

7. Sebezáporu třeba učit, ovládání, otužování.

8. Sport je důležitým pro jedince a celý národ, pro přítomnost i budoucnost. Každý jedinec je cihlou pro stavbu celku. Je-li jedinec zdrav a ti ostatní také, je celý národ zdravý. A většího bohatství není. Sport není možný bez sebezáporu. Sad je krásný, když je plotem ohrazen. Voda hučí po lučinách, když je v březích, bory šumí po skalínách, když jsou daleko od prachu — duše útlé v těle čilém. Rozumní lidé podporují a milují slunce, vzduch a vodu, ctí každý sport, ale pokládají správně za důležitější podle nauky filosofa Aristotela sport duše (na př. cvik v ctnostech, latinské vir — muž — souvisí s lat. slovem virtus: ctnost).

Evangelista sv. Marek má za znak lva, hlas volajícího na poušti, kterým je míněn sv. Jan Křtitel, muž odříkání a oběti. Evangelista sv. Jan má za znak orla, poněvadž začíná své evangelium vznešeným tématem božství Kristova.

Ale oba píší o témže předmětu: o Ježíši Kristu, o slávě Bohu na výsostech a o pokoji lidem na zemi dobré vůle. V našem státním znaku je lev, symbol síly a moci, orlice moravská a slezská, symbol vznešené ostražitosti a bystrosti, medvěd, obyvatel nádherných pralesů, a slovenské hory s cyrilometodějským křížem.

Jedna jediná idea spojuje tyto znaky v jeden stát: pokoj mezi národy pod světlem kříže Kristova: NE CAESAR, ale Ježíš.

Neznáme osobně tváře svých dávných předků, ale vidíme a ctíme jejich znaky.

Známe erby obyvatelů říše velkomoravské a milujeme je — a slibujeme předkům svým, že v míru i ve válce zbraněmi ducha a silou svornosti čest těchto znaků také ubráníme.

PhDr. Felix Hoblík.

Ö B S A H

Msgre Michal Bolečko, Súdobá kultúra Slovenska	5
P. Jan Dokulil, Duše v české tvorbě literární	16
Dr. S. M. Braitö, Církev jako mystické tělo Kristovo	33
Dr. Bedřich Vašek, Úkol katolic- kého učitele v Katolické akci	39
PhDr. Felix Hoblík, Vychovatel a láska k vlasti	50

DOBŘÁ CESTA

Výbor z přednášek VIII. prázdninového kursu
katolického učitelstva československého v Tren-
číně 1937 • Uspořádal Jan Kunec • Vytiskly
Lidové závody tiskařské a nakladatelské, sp. s r. o.
v Olomouci • V komisi edice Krystal Olomouc

